

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

18^e JAARGANG

WOENSDAG 11 OCTOBER 1933

No. 928

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Curatoren: Mr. G. Vissering, Voorzitter; Ir. A. Plate, Onder-voorzitter; C. H. van der Lecuw, Penningmeester; Mr. W. M. van Lanschat; Mr. L. J. A. Trip; E. D. van Walree. Directeuren: Prof. Mr. F. de Vries; Prof. Dr. N. J. Polak; Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart, Directeur-Secretaris.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.

Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch Kwartaalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie op de verdere publicaties.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeploaaweg.

10 OCTOBER 1933.

In den toestand van de geldmarkt kwam geen verandering; het aanbod van geld was weder zeer groot. De rentenoteeringen voor callgeld, particulier disconto en prolongatie bleven onveranderd. Voor langlopend schatkistpapier liepen de noteeringen opnieuw vrij belangrijk terug. Elf- en twaalf-maands biljetten werden voor 1½ pCt. verhandeld.

* * *

Blijkens den weekstaat van De Nederlandsche Bank nam de binnenlandsche credietgeving met f 2,8 miljoen af; de post binnenlandsche wissels daalde met f 273.000, terwijl de beleeningen met f 2½ miljoen verminderden.

De goudvoorraad is met f 3½ miljoen toegenomen; de zilvervoorraad steeg met f 59.000.

Onder de passiva der Bank blijkt de biljettencirculatie met f 21,8 miljoen te zijn gedaald. De saldi in rekening-courant namen met een bijna evengroot bedrag toe; de stijging van het tegoed van 's Rijks schatkist bedroeg f 11,9 miljoen en van de saldi in rekening-courant van anderen f 9½ miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo blijkt met f 3,8 miljoen te zijn toegenomen. Het dekkingspercentage bedraagt nagenoeg 82 pCt., evenals de vorige week.

* * *

Hoewel het op de wisselmarkt verre van rustig was, valt er toch maar weinig te vermelden. De koersen van het Pond en den Dollar fluctueerden zeer, maar van eenige richting kon niet gesproken worden. Ponden, die op 7.63 de week begonnen, liepen eerst

tot onder de 7.60 terug, om daarna eenige dagen rond de 7.65 te blijven schommelen. Zaterdag viel een vastere stemming op te merken, welke gisterenmorgen doorzette, zoodat de koers op 7.74 kwam; daarna trad weder een reactie in. De slotnoteering was 7.67. De loop van den dollarkoers was ongeveer gelijk aan dien van het Pond: 1.59½—1.58—1.60. Gisteren kwam de koers op 1.65½, slot 1.63¾. De £/\$ koers liep geregeld aan achteruit 4.80—4.69. Wellicht houdt dit verband met de scherpere contrôle-maatregelen op den wisselhandel, welke men in Amerika denkt in te voeren, en waarbij ook de stabilisatiegeruchten weder zijn opgedoken. Marken veranderden maar weinig; zij noteerden de geheele week even boven de 59. Registermarken bleven evenals de Creditsperrmarken zeer gezocht. De Fransche Franc veranderde maar weinig en schommelde rond de 9.70½. De Pondenoteering tegen Francs was hoogst onzeker; ook hier valt van eenige lijn niets te bespeuren; slot 78.95. Belga's flauwer 34.58—34.52½. Zwitsersche Francs rond de 48.05. Lires bleven op ongeveer 13.02½. Peseta's 20.72½. Het Noorden bleef natuurlijk in overeenstemming met het Pond: Kopenhagen 34.20, Oslo 38.50 en Stockholm 39.50. Canadeesche Dollars 1.60. Kabel Indië noteert thans pari.

Ponden op één- en drie-maanden waren lager: 1/16 resp. 13/16 c. report. Termijndollars veranderden uiteindelijk niet.

Op de goudmarkt bleef het tamelijk levendig. Het bleef nog steeds mogelijk in Londen goud te koop en onder den inkoopsprijs van de Bank. De goudprijzen veranderden bijna niet.

LONDEN, 9 OCTOBER 1933.

De geldmarkt ondervond weer verleden week, dat geld over het algemeen weer bruikbaar was. Dit wekte wel enigszins verwondering, daar ruime bedragen aan dividenden en coupons betaalbaar waren. De verklaring is, dat het coupongeld hoofdzakelijk bij de Clearing Banken terecht komt, terwijl de markt zich er langzamerhand aan gewend heeft om zoo min mogelijk van de Clearing Banken (minimum 1 pCt.) te nemen. Het zeer goedkoop geld werd dan ook door de overige banken en financiële instituten uitgezet. Nu echter de wissel weer boven ½ pCt. noteert, brengen deze hunne beschikbare saldi weder voor een groot deel in wissels onder, zoodat de markt een tekort ondervindt aan goedkoop geld (onder 1 pCt.).

Disconto blijft vast onder den invloed van het streven om de noteering naar een redelijker niveau te dringen. Men had dan ook verwacht, dat de schatkistpromessen Vrijdag tegen een hooger percentage genomen zouden worden. De prijs bleef echter op het vorige niveau van pl.m. ½ pCt. Bankaccepten noteeren nu 11/16—¾.

In deviezen zijn de schommelingen in Dollars en Ponden nog zeer belangrijk.

Guldens openden heden op 7.73 en sluiten op 7.65. Dollars sluiten op 4.69 na 4.66. De stemming voor het Pond was heden dus zwakker dan voor den Dollar.

EENVORMIG CHEQUERECHT.

In Mei van dit jaar is een wetsontwerp ingediend tot goedkeuring van de Verdragen, welke op de van 23 Februari tot 19 Maart 1931 te Genève gehouden tweede zitting van de Conferentie ter unificatie van het wissel-, orderbiljet- en chèquerecht zijn tot stand gekomen. Deze Verdragen betreffen:

- invoering van een eenvormige wet op chèques;
- regeling van zekere wetsconflicten ten aanzien van chèques;
- het zegelrecht ten aanzien van chèques.

Een tweede wetsontwerp beoogt enkele wetten, meer speciaal het Wetboek van Koophandel met deze Verdragen in overeenstemming te brengen.

Het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op chèques en de in verband hiermede voorgestelde wijziging van het Wetboek van Koophandel, waarmede wij ons hieronder zullen bezighouden, vertoonen in hun opzet groote gelijkenis met het in 1930 gesloten Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op wisselbrieven en orderbriefjes en de als uitvloeisel hiervan tot stand gekomen wet van 25 Juli 1932 betreffende een uniforme wisselregeling. Deze wet, welke nog niet in werking is getreden, vervangt den bestaanden 6en Titel van het Wetboek van Koophandel over wisselbrieven (artt. 100—207) en de eerste afdeling van den 7en Titel over orderbriefjes of promessen aan order (artt. 208/9) door een nieuwen Titel „Van wisselbrieven en orderbriefjes” (artt. 100—177). Het opschrift van den 7en Titel zal luiden: „Van chèques, en van promessen en quitantiën aan toonder” (artt. 178—229m).

De chèque heeft tot nu toe een plaats in onze wet moeten ontberen. Desondanks heeft zij zich in de practijk te onzent kunnen ontwikkelen tot een van de belangrijkste betalingsvormen. Toch heeft zij hier niet die beteekenis als in Engeland, waar de chèque vrijwel op één lijn wordt gesteld met het bankpapier. Deze ontwikkeling is voor een belangrijk deel het gevolg van de Engelsche bankwetgeving van 1844, welke bepaalde, dat de biljetten van de Bank of England met uitzondering van een bepaald bedrag, oorspronkelijk £14.000.000, later opgeklommen tot £18.450.000, ten volle door goud moesten zijn gedekt. Hierdoor ontstond een natuurlijk streven om op het gebruik van bankpapier te bezuinigen. Een ontwikkeld particulier bankwezen en de praktische zin van den Engelschman droegen verder bij tot de ontwikkeling van het chèqueverkeer. Het gebruik van de chèque is daar zelfs zóó ingeburgerd, dat het geen ongewoon verschijnsel is, dat een Engelschman, die op reis gaat, niet een reiscredietbrief, maar zijn chèqueboekje bij zich steekt en in het buitenland aan de bankinstelling, waar hij eenigszins bekend is, de op zijn bankier in Engeland getrokken chèque ter verzilvering aanbiedt.

De Bills of Exchange Act omschrijft de chèque in het inleidende art. 73 van het derde hoofdstuk als „a bill of exchange drawn on a banker payable on demand”. In het algemeen is de opvatting van de chèque bij ons hiermede in overeenstemming.

Waar de chèque een eigen plaats in onze wet mist, dringt zich de vraag op, welke dan wel haar rechtspositie is. Sedert bij de wet van 1925 de voordien in art. 100 K. o.m. aan den wissel gestelde vereischten van plaatsverschil en erkenning van ontvangen waarde of van waarde in rekening zijn vervallen, is de chèque aan order gelijk te stellen met den zichtwissel, zoodat de artt. 100—207 K, voor zover betrekking hebbende op den zichtwissel, ook op de orderchèque van toepassing zijn. De chèque aan toonder wordt beheerscht door de artt. 221—229 K betreffende het kassierspapier en ander papier aan toonder.

Afgezien van het onbevredigende, dat de toonderchèque — zij moge in het betalingsverkeer een minder belangrijke plaats innemen dan de orderchèque

INHOUD.

Blz.

EENVORMIG CHEQUERECHT door <i>Mr. H. R. van Taaingen</i>	790
Paradoxen door <i>Prof. Dr. N. J. Polak</i>	791
Feiten over devaluatiepolitiek en werkloosheid door <i>Dr. J. G. Stridiron</i>	792
Moet Indië van den gouden standaard af? door <i>Mr. D. J. Hulshoff Pol</i>	795
Bedorven geld door <i>Mr. J. van Galen</i> met Naschrift door <i>Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart</i>	798
AANTEKENINGEN:	
Mechanisatie en werkloosheid	801
Raming van de Europeesche bietsuikerproductie....	803
MAANDOLJFERS:	
Giro-kantoor der Gemeente Amsterdam.....	803
Hypotheekrente in Nederland	804
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	804—808
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

— zich moet tevreden stellen met de zeer onvolledige regeling van de artt. 221 e.v., maakt vooral het verschil in de functie, welke chèque en wissel in het maatschappelijk verkeer vervullen, een afzonderlijke regeling van de chèque gewenscht. De chèque immers is een betaalmiddel, de wissel een credietmiddel. Teneinde dit karakter van de chèque tot zijn recht te doen komen en te bereiken, dat de chèque met evenveel vertrouwen als het bankpapier in betaling wordt genomen, streven de nieuwere wetgevingen er naar de mogelijkheid van niet-betaling van de chèque zooveel mogelijk te beperken. Dit streven komt in het onderhavige wetsontwerp tot uiting in de bepaling vervat in art. 180, dat de chèque moet worden getrokken op een bankier en deze fonds onder zich moet hebben ter beschikking van den trekker, voorts in het voorschrift van art. 209 1e lid, dat herroeping van de chèque slechts van kracht is na het einde van den termijn van aanbieding; deze termijn is geregeld in art. 206. De beteekenis van deze voorschriften zullen wij thans nader bezien.

Niet inachtneming van de twee vereischten van art. 180 maakt de chèque niet ongeldig. Deze bepaling is opgenomen op voorstel van de Nederlandsche delegatie. Deze was van meening, dat in de practijk, zooals die zich hier te lande heeft ontwikkeld, dikwijls chèques worden afgegeven op niet-bankiers, zoodat zij het gewenscht oordeelde met deze practijk rekening te houden en aan de geldigheid van de aldus getrokken chèques niet te tornen. Onder de Reserves, welke in een Bijlage aan het Verdrag zijn toegevoegd en den Verdragsluitenden Staten de bevoegdheid geven ten aanzien van bepaalde punten van de eenvormige wet af te wijken, is een artikel opgenomen, dat den Staten het recht toekent te bepalen, dat chèques getrokken op andere dan bankiers en daarmede gelijkgestelden, als chèques niet geldig zullen zijn. Blijkens de Memorie van Toelichting is het de bedoeling van onze Regeering om later, wanneer het chèqueverkeer zich hier verder heeft ontwikkeld en chèques alleen op bankiers worden getrokken, zoo noodig ongeldigverklaring van op anderen dan bankiers getrokken chèques in de wet op te nemen. Met bankiers worden blijkens art. 229a¹ gelijkgesteld alle personen of instellingen, die in hun werkzaamheid regelmatig gelden ter onmiddellijke beschikking van anderen houden.

Ten aanzien van het tweede vereischte van art. 180, nl. dat onder den bankier fonds ter beschikking van den trekker aanwezig moet zijn, was onze delegatie van oordeel, dat derden niet kunnen weten of dekking al dan niet aanwezig is, zoodat het onbillijk is de geldigheid der chèque hiervan afhankelijk te

stellen. Op grond van deze overweging, is 'besloten aan het ontbreken van fonds niet de ongeldigheid van de chèque te verbinden.

Het voorschrift van art. 209 1e lid, dat de herroeping van de chèque slechts van kracht is na het einde van den termijn van aanbidding volgt een tusschenweg tusschen het Angelsaksische systeem, dat herroeping van de chèque ten allen tijde toelaat en het Fransche stelsel, dat aan den houder van de chèque een recht op het fonds toekent en in verband hiermede herroeping van de chèque ten eenenmale verbiedt. Rekeninghoudende met deze in de verschillende landen bestaande afwijkende stelsels verleent art. 16 1e lid van de Reserves den Verdragsluitenden Staten de bevoegdheid om ten aanzien van chèques op hun grondgebied betaalbaar, zoowel de herroeping zelfs vóór het verstrijken van den termijn van aanbidding toe te laten, als deze herroeping zelfs na het verstrijken van den termijn van aanbidding te verbieden.

Het voorschrift van art. 209 1e lid volgt vrijwel woordelijk par. 13 3e lid van de Duitsche Chèquewet: Ein Widerruf des Schecks ist erst nach dem Ablaufe der Vorlegungsfrist wirksam. Tot goed begrip volgt hier in het kort de wordingsgeschiedenis van dit artikel. In het ontwerp 1892 had de houder krachtens par. 10 1e lid een vordering tegen den betrokkene tot betaling van de chèque. In verband hiermede bepaalde het 3e lid van hetzelfde artikel: Ein Widerruf des Schecks hat keine rechtliche Wirksamkeit. Het voorloopig ontwerp 1907 handhaafde het vorderingsrecht van den houder tegen den betrokkene, maar beperkte de onherroepelijkheid van de chèque tot den duur van den aanbiddingstermijn. Toen in het eindontwerp 1908 dit vorderingsrecht van den houder was geschrapt, had het voor de hand gelegen nu ook de onherroepelijkheid van de chèque gedurende den termijn van aanbidding te doen vervallen. Dit is evenwel niet geschied.

Over de vraag, of het voorschrift van par. 13 3e lid dwingend recht is, besliste het Reichsgericht in een arrest van 8 Mei 1920 in ontkenningen zin: de betrokkene is gerechtigd, niet verplicht een chèque, welke is herroepen en vóór het einde van den aanbiddingstermijn ter betaling wordt aangeboden, te betalen. Verschillende schrijvers zien echter in par. 13 3e lid een verbod, eenerzijds aan den trekker om een chèque gedurende den termijn van aanbidding te herroepen, anderzijds aan den betrokkene om aan een eventueele herroeping gehoor te geven. Een verbod, dat zijn rechtsgrond vindt in de bescherming van den houder, aan welks overtreding evenwel het wetsvoorschrift geen sanctie verbindt: een *lex imperfecta* dus.

De Memorie van Toelichting neemt ten aanzien van art. 209 1e lid hetzelfde standpunt in als het Reichsgericht ten opzichte van par. 13 3e lid. Zij neemt zelfs aan, dat vrijwillige weigering tot betaling veelal zal geschieden, daar de betrokkene niet gaarne in strijd zal handelen met een wensch van den trekker, zijn cliënt.

De betrokkene, die aldus handelt, stelt zich niet bloot aan een actie van den houder, die door de weigering tot betaling schade heeft geleden. Immers art. 209 regelt uitsluitend de verhouding tusschen trekker en betrokkene, niet die tusschen houder en betrokkene; ook verder kent de chèquewet geen enkele verhouding tusschen houder en betrokkene. De houder heeft jegens den betrokkene geen recht op betaling van de chèque; hij heeft alleen zijn recht van regres, zooals dit is geregeld in de artt. 217 e.v.

Ik vraag mij na het bovenstaande af, wat de waarde van het voorschrift van art. 209 1e lid is. Zooals reeds opgemerkt, neemt de Memorie van Toelichting zelf aan, dat de betrokkene de herroepen chèque meestal zal weigeren te betalen, teneinde den trekker, zijn cliënt aangenaam te zijn. Bovendien be-

schikt de trekker, die er zeker van wil zijn, dat de door hem afgegeven chèque niet zal worden gehonoreerd, nog over een ander middel: hij kan zijn saldo bij zijn bankier wegtrekken. De bedoeling van het onderhavige voorschrift, nl. de bevordering van de ongestoorde circulatie van de chèque, is daarom m.i. slechts een illusie.

De Regeering had naar mijn meening beter gedaan, indien zij gebruik had gemaakt van de bevoegdheid, den Verdragsluitenden Staten bij art. 16 1e lid van de Reserves gegeven om de herroeping van de chèque, zelfs vóór het verstrijken van den termijn van aanbidding, toe te laten. Een dergelijk voorschrift zou de hier te lande bestaande praktijk hebben gesanctionneerd en heeft bovendien dit voordeel boven art. 209 1e lid, dat de houder weet, waar hij aan toe is en dat het hem niet plaatst voor een wetsartikel, waarvan de beteekenis, een andere is dan de bewoordingen zouden doen vermoeden. De ervaring hier te lande, maar vooral in Engeland, leert voorts, dat het stelsel van algeheele vrijheid van herroeping geen remmenden invloed op de ontwikkeling van het chèqueverkeer behoeft te hebben.

De herroeping moet wel worden onderscheiden van het verzet; deze handeling kan zoowel van den trekker als van den houder uitgaan en dient om bij diefstal of vermissing van de chèque uitbetaling aan den onwettigen houder te voorkomen.

Hebben wij in het bovenstaande de beteekenis nagegaan van de voorschriften, welke beoogen de mogelijkheid van niet-betaling van de chèque te beperken en haar het karakter van betaalmiddel geven, verschillende andere bepalingen zijn niet anders dan een uitloeijsel van dit karakter. Zoo art. 181, dat de chèque niet kan worden geaccepteerd, art. 184, dat een in de chèque opgenomen renteclausule voor niet geschreven wordt gehouden, art. 192 3e lid, dat het endossement van den betrokkene nietig is en art. 205, dat de chèque betaalbaar is op zicht en elke vermelding van het tegendeel voor niet geschreven wordt gehouden.

Het wetsontwerp behandelt nog twee bijzondere vormen van chèques, welke het betalingsverkeer hier te lande niet kent: de gekruiste chèque (algemeen of bijzonder) en de verrekeningschèque. De eerste stamt uit Engeland (crossed chèque), de tweede uit Duitschland (Verrechnungsscheck). Beide chèquevormen beoogen de veiligheid van het chèqueverkeer te bevorderen: de gekruiste chèque door den kring van personen, aan wie de chèque mag worden uitbetaald, te beperken tot een bankier of een cliënt van den betrokkene (art. 215), de verrekeningschèque door de wijze van betaling te beperken tot een boeking in rekening-courant, een giro of een schuldvergelijking; betaling in baargeld is verboden (art. 216).

Tot slot nog een opmerking. De Reserves, welke den Verdragsluitenden Staten de bevoegdheid geven ten aanzien van bepaalde punten van de eenvormige wet af te wijken, tellen niet minder dan 31 artikelen. Het is te hopen, dat de beoogde eenvormigheid van het chèquerecht niet als gevolg van dit groote aantal reserves illusoir wordt.

H. R. VAN TAALINGEN.

PARADOXEN.

Wij leven in een tijd van paradoxen.

Democraten noemen wij hen, die zoozeer met materiele voorspiegelingen beginselloos dingen naar volksgunst, dat zij een reactie tegen den volksinvald ontketenen.

Radicalen noemen wij hen, die saneering van ongezonde financiële toestanden door aantasting van het kwaad in den wortel willen tegenhouden.

Socialisten noemen wij hen, wien bepaalde groepsbelangen gaan boven het heil van de gemeenschap in haar geheel.

Vredesactie bespeuren wij vooral bij hen, die er niet tegen op zien, vreedzame burgers, die tegen hun vermeende belangen handelen, te molesteeren of burgeroorlogen te ontketenen.

Nationalisten noemen zich degenen, die buitenlandsche gebruiken, welke kennelijk on-Nederlandsch zijn, hier willen invoeren of nabootsen.

Stabiel noemt men een geldeenheid, die in voortdurend wisselende waardeverhouding staat tot alle goederen en diensten in het economisch verkeer en slechts waardevast is ten opzichte van een goed, dat vrijwel niet in den handel is, dat men, als men het koopen kan, niet verlangt en als men het verlangt niet kan koopen.

In één en dezelfde alinea van een staatsstuk wordt de overweging van versnelden bruggenbouw en van getemporiseerden wegebouw aangekondigd.

Genoeg voorbeelden om aan te toonen, dat wij ons aan paradoxen hebben gewend.

Zóózeer hebben wij ons daaraan gewend, dat men het paradoxale al niet meer ontdekt in regeeringsvoornemens om eenerzijds de kosten van noodzakelijk levensonderhoud te verhoogen, anderzijds de ondersteuning van hen, voor wie dat noodzakelijk levensonderhoud een voorwerp van dagelijksche, angstige zorg is, te verlagen.

Aan beide zijden heet dat crisissteun. Crisissteun aan de bedrijven, die tarwe, rogge, melk, boter, eieren, vleesch, vetten, suiker voortbrengen, crisissteun, die telkens en telkens wordt verhoogd, als stond het agrarische bedrijf op een krik — bij elken slag omhoog geeft een krik meer speling en krijgt de omhoog gebrachte last dus meer neiging tot wankelen! — crisissteun, die verleend wordt zonder aanzien des persoons, zonder rekening te houden met zijn persoonlijke draagkracht, met zijn rijkdommen in of buiten zijn bedrijf. Daarnaast crisissteun aan werkwilrige werkloozen — want ze zijn heusch niet in overgroote meerderheid werkschuw! — crisissteun, die nauwgezet wordt geregeld naar al-dan-niet aange-toonde armoede, die thans wordt verlaagd, vooral, indien er nog luttele baten buiten dien steun blijken te vloeien. En die steeds verhoogde crisissteun à forfait moet mede worden opgebracht door hen, wier crisissteun op den man thans wordt verlaagd.

Wordt het eindelijk niet eens tijd om den crisissteun te onthouden aan den agrarischen producent, die effecten, overtollige vlottende middelen, onbezwaarde onroerende goederen, hypothecaire vorderingen op anderen of verdere rijkdommen bezit? Driemanschappen, bestaande uit den burgemeester, den inspecteur der directe belastingen en den inspecteur der registratie, zoo noodig voorgelicht door het bestuur der plaatselijke boerenleenbank, zijn heusch wel in staat, de nooddrift der plattelanders in hun gebied te beoordeelen. Slechts den ontberende voere men de opbrengst der crisissteunheffingen toe. Wat er dan overblijft in de steunfondsen kan dienen of voor verlaging dier heffingen, of voor handhaving van de ondersteuning voor de allerbeklagenswaardigen, de werkloozen.

Men uit weleens de vrees, dat de vermogende landbouwers, indien zij niet gesteund worden, hun grond zullen laten braakliggen en er daardoor werkloosheid ten plattelande zal ontstaan. Vermogende landbouwers, die hun grond door onkruid laten overwoekeren, welk een paradox! Even paradoxaal als de crisissteun, die een bankier zijns ondanks ontving wegens het bezit, op een landgoed, van enkele stuks vee. Vergelijk hiermee de korting, die de werklooze zich ziet opgelegd wegens luttele verdiensten van vrouw of kind.

P.

FEITEN OVER DEVALUATIEPOLITIEK EN WERKLOOSHEID.

In een vorig artikel (E.-S. B. 20.9.33) werden gegevens geanalyseerd betreffende het verband tusschen exportmogelijkheid en devaluatiepolitiek.

In dit artikel zullen wij de vraag beantwoorden, of er eenig verschil, en zoo ja welk, te constateeren is tusschen de ontwikkeling der werkloosheid in de landen met in goud gedeprecieerde valuta en in de „goudlanden”. Wij willen daarbij wederom twee perioden onderscheiden; de eerste periode, loopende vanaf het begin der crisis tot het diepste punt der depressie; de tweede periode, het tijdvak, waarin herstelfactoren optreden. Ons artikel valt dan in vier deelen uiteen; wij doen eerst een waarschuwend woord hooren bij het vergelijken van werkloosheidscijfers en ontwikkelen een verbeterde statistische methodiek voor analyse van deze cijfers, daarna bespreken wij de twee perioden en eindigen met een kleine polemiek.

1. Statistische Methodiek.

Wanneer men de werkloosheid in verschillende landen wil vergelijken, dan berekent men somtijds, op basis van de absolute werkloosheidscijfers, in een bepaald jaar, de procentueele verandering in die cijfers, door middel van zgn. indexcijfers. Deze indexcijfers vergelijkt men onderling om tot conclusies te komen.

Is de stijging van het indexcijfer in een land of in een groep van landen grooter dan in een ander land, dan brengt dat noodzakelijkerwijze de conclusie mede, dat het verloop der werkloosheid in eerstgenoemde landen ongunstiger is.

Een analoge methode hebben ook wij gevolgd in ons vorig artikel, waar de exporten van verschillende landen zijn vergeleken. Bij een verschijnsel als de uitvoer is dat statistisch geoorloofd. Bij een vergelijking der werkloosheid in de verschillende landen werkt dit evenwel misleidend, omdat bij een vergelijking van indexcijfers het initiale niveau der werkloosheid niet meer in de vergelijking kan worden opgenomen.

Wij kunnen dit het beste met een cijfervoorbeeld aantoonen; daarbij is het noodig onderstaande symbolen te gebruiken.

- 1o. Aantal in beroep werkzamen = W.
- 2o. Aantal werkloozen = U (unemployed).
- 3o. Aantal te werk gestelden = W — U.

Wanneer men nu voor de verschillende landen (W — U) in procenten van W uitdrukt, dan kan men eveneens vergelijken en vermijdt de foutieve conclusies die de andere methode aankleven.¹⁾

De eenvoudige formule, die voor elk land is op te stellen luidt dan: $\frac{100(W-U)}{W}$ (de bedrijvigheidscoëfficiënt).

Wij laten een eenvoudig voorbeeld volgen, waaruit blijkt, dat een vergelijking der bedrijvigheidscoëfficiënten in de verschillende landen geen aanleiding geeft tot foutieve conclusies, terwijl vergelijking van indexcijfers der werkloosheid daartoe wel aanleiding geeft.

	Land X	Land Y
Aantal werkzamen (W)	1.000.000	1.000.000
„ werkloozen (U)	400.000	200.000
„ te werk gestelden (W — U)	600.000	800.000
De bedrijvigheidscoëfficiënt $\frac{100(W-U)}{W}$	60	80

Veronderstel de werkloosheid, in vergelijking met het basisjaar, vermindert in het tweede jaar op twee wijzen, nl.:

¹⁾ De methode, waarbij werkloosheidspercentages, in-stede van indexcijfers, vergeleken worden, leidt eveneens tot bevredigende resultaten. Het complement van deze cijfers geeft evenals onze cijfers inzicht in het verloop der bedrijvigheid.

a. Zoodanig, dat de bedrijvigheidscoëfficiënt in beide landen een gelijk aantal punten stijgt.
 b. Zoodanig, dat de bedrijvigheidscoëfficiënt in land Y een kleiner aantal punten stijgt.

Land	Land X		Land Y	
	Bedrijvigheidscoëfficiënten	Indexcijfers werkloosheid	Bedrijvigheidscoëfficiënten	Indexcijfers werkloosheid
1	2	3	4	5
Basisjaar	60	100	80	100
2e jaar a)	66	90	86	92,5
b)	72	80	88	90

Vergelijkt men alleen de *indexcijfers* der werkloosheid in kolom 3 en 5, dan zal men in beide gevallen ten onrechte concluderen, dat land X er het gunstigst voorstaat. Vergelijkt men daarentegen de *bedrijvigheidscoëfficiënten* in kolom 2 en 4, dan ziet men, dat ondanks de relatief kleinere afname der werkloosheid in land Y, dit land er inderdaad het best aan toe is. En dit komt omdat het initiale niveau der bedrijvigheid in land Y hooger ligt dan in land X. Bij gebruik van indexcijfers der werkloosheid, wordt deze laatste factor verwaarloosd.

Hiermede meenen wij te hebben aangetoond, dat het vergelijken van indexcijfers der werkloosheid bij uitstek geschikt is om verwarring te stichten. Het leidt ongemerkt en ongewild tot foutieve conclusies. Daarom dienen deze indexcijfers vervangen te worden door bedrijvigheidscoëfficiënten.

* * *

Beantwoorden wij tenslotte de vraag waar de gegevens voor berekening der bedrijvigheidscoëfficiënten (formule $\frac{100(W-U)}{W}$) te vinden zijn.

W kan het beste berekend worden als een percentage van de totale bevolking. Wij komen dan tot de formule $W = \alpha N$. Waarbij:

N = Bevolkingcijfers. Zie: Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33, bladz. 18 e.v. tabel 2.

α = Procentueel aandeel van de in een beroep werkzamen in de totaal-bevolking. Zie: Statistisches Jahrbuch für das deutsche Reich. Internationale Übersichten bladz. 24^x, tabel 10.

Zie:

U = Werkloosheidcijfers. Monthly Bulletin of Statistics of the League of Nations. Sept. 1933, Nr. 9, bladz. 383 en 384, tabel 19.

De landen in ons onderzoek betrokken, leveren bruikbare cijfers voor deze formule op.

Berekenen we eerst het aantal in een beroep werkzamen (W) en analyseeren wij daarna op basis van deze cijfers het verloop der werkloosheid in de huidige crisis.

Tabel I.

Landen	Bevolking per 31.12.'31 (N)	In een beroep werkzaam	
		% (α)	Aantal (W = αN)
A. Landen met (in goud) gedepeceerde valuta:			
Engeland	46.200.000	45.3	20.928.600
Australië	6.526.000	42.2	2.753.972
Nieuw Zeeland	1.522.000	41.1	625.542
Zweden	6.162.000	44.1	2.717.442
Noorwegen	2.831.000	40.4	1.143.724
Denemarken	3.578.000	41.7	1.492.026
Finland	3.493.000	47.2	1.648.696
B. Goudlanden:			
België	8.159.000	43.3	3.532.847
Duitschland	64.776.000	51.3	33.230.088
Frankrijk	41.950.000	53.2	22.317.400
Italië	41.477.000	47.6	19.743.052
Nederland	8.062.000	39.7	3.200.614
Polen	32.176.000	52.4	16.860.224
Tsjecho Slowakije	14.823.000	44.2	6.551.766

2. Eerste periode.

De eerste periode, die wij kiezen ter nadere analyse loopt evenals in ons vorig artikel van het begin der crisis tot het diepste punt der depressie.

Te vergelijken zijn de bedrijvigheidscoëfficiënten

$$\frac{100(W-U)}{W} \text{ en } \frac{100(W-U_1)}{W}$$

Waarin:

W = zie tabel 1.

U = (gem. werkloosheid p. mnd. in 1927+1928+1929) / 3

U₁ = gemiddelde werkloosheid per maand in 1932.

Wat leert tabel 2?

1. Dat de tegenwoordige niet-goudlanden de crisis met *hooger* werkloosheid intraden dan de goudlanden:

Tabel 2.

Landen	Aantal in een beroep werkzaam W	Aantal werkloozen 1927+1928+1929		Aantal werkloozen 1932 U ₁	Aantal te werk gestelden		Bedrijvigheidscoëfficiënten	
		3 U	U ₁		begin der crisis		100(W-U) 100(W-U ₁)	
					W-U	W-U ₁	W	W
A. Niet-goudlanden:								
Engeland	20.928.600	957.836	2.272.590	19.970.764	18.656.010	95.4	89.1	
Australië	2.753.972	41.353	120.454	2.712.619	2.633.518	98.5	95.6	
Nieuw Zeeland	625.542	2.895	51.549	622.647	573.993	99.5	91.8	
Zweden	2.717.442	31.138	89.922	2.686.304	2.627.520	98.9	96.7	
Noorwegen	1.143.724	21.579	33.831	1.122.145	1.109.893	98.1	97.0	
Denemarken	1.492.026	53.821	126.039	1.438.205	1.365.987	96.4	91.6	
Finland	1.648.696	2.503	17.581	1.646.193	1.631.115	99.8	98.6	
Rekenkundig gemidd.						98.1	94.4	
B. Goudlanden:								
België	3.532.847	8.470	161.468	3.524.377	3.371.379	99.8	95.5	
Duitschland	33.230.088	1.461.608	5.579.858	31.768.480	27.650.230	95.6	83.2	
Frankrijk	22.317.400	24.204	306.434	22.293.196	22.010.966	99.9	98.6	
Italië	19.743.052	301.231	1.006.442	19.441.821	18.736.610	98.5	94.9	
Nederland	3.200.614	25.551	271.092	3.175.063	2.929.522	99.2	91.5	
Polen	16.860.224	140.959	255.582	16.719.265	16.604.642	99.2	98.5	
Tsjecho Slowakije	6.551.766	44.045	554.059	6.507.721	5.997.707	99.3	91.5	
Rekenkundig gemidd.						98.8	93.4	

2. Dat dezelfde niet-goudlanden, die in de drie jaar crisis devaluatiepolitiek hebben gevoerd, aan het einde dezer drie jaar een *lager* werkloosheid hebben dan de goudlanden.

De algemeene conclusie voor de onderzochte periode is dus, dat in de goudlanden de ontwikkeling der werkloosheid zeer belangrijk slechter was dan in de landen met in goud gedeprecieerde valuta; van een *lager* aanvangsniveau is de werkloosheid in deze landen tot een *hooger* eindniveau opgelopen, dan in de landen met in goud gedeprecieerde valuta.

Wie sprak daar over de immoraliteit van „muntvervalsching“? Leg hem deze nuchtere cijfers voor en vraag hem of hij zijn ernstige beschuldiging kan handhaven. Maar laat ons de volgende periode bezien.

3. Tweede periode.

De tweede periode, waarover onze analyse loopt, wordt gevormd door de eerste zes maanden van 1933. Deze periode, waarvan aangenomen wordt, dat herstelfactoren in zekere mate optreden, vergelijken wij met de eerste zes maanden van 1932. Dit ter eliminatie van seizoeninvloeden.

Te vergelijken zijn de bedrijvigheidscoëfficiënten

$$\frac{100 (W - U)}{W} \text{ en } \frac{100 (W - U_1)}{W}$$

Waarin:

W = zie tabel 1.

U = gemiddelde werkloosheid per maand in Januari t/m. Juni 1932.

U₁ = gemiddelde werkloosheid per maand in Januari t/m. Juni 1933.

Wat leert tabel 3?

1o. Dat in de eerste zes maanden van 1933 de niet-goudlanden een lager werkloosheidscijfer *blijven* vertoonen dan de goudlanden.

2o. Dat in de eerste zes maanden van 1933 de werkloosheid der niet-goudlanden iets minder toenam dan die der goudlanden.

De algemeene conclusie voor deze periode mag dus luiden, dat in de „goudlanden“ het niveau der werkloosheid ongunstiger bleef dan in de landen met in goud gedeprecieerde valuta en dat de werkloosheid er zelfs iets minder afnam.

In de „Telegraaf“ van 24 September komt een artikel voor over het verloop der werkloosheid. Daarin wordt gesproken over „offeren aan het afgodsbeeld der muntverzwakking“.

Tabel 3.

Landen	Aantal in een beroep werkzaam W	Aantal werklozen		Aantal te werk gestelden		Bedrijvigheidscoëfficiënten	
		Jan. t/m. Juni 1932 U	Jan. t/m. Juni 1933 U ₁	Jan. t/m. Juni 1932 W-U	Jan. t/m. Juni 1933 W-U ₁	100 (W-U) / W	100 (W-U ₁) / W
A. Niet-goudlanden:							
Engeland	20.928.600	2.275.273	2.247.533	18.653.327	18.681.067	89.1	89.3
Australië	2.753.972	122.217	107.264	2.631.755	2.646.708	95.6	96.1
Nieuw Zeeland	625.542	48.609	52.986	576.933	572.556	92.2	91.5
Zweden	2.717.442	86.416	108.794	2.631.026	2.608.648	96.8	96.-
Noorwegen	1.143.724	34.506	38.597	1.109.218	1.105.127	97.-	96.6
Denemarken	1.492.026	118.660	145.240	1.373.366	1.346.786	92.-	90.3
Finland	1.648.696	16.714	17.548	1.631.982	1.631.148	99.-	98.9
Rekenkundig gemidd.						94.5	94.1
B. Goudlanden:							
België	3.532.847	158.698	182.036	3.374.149	3.350.811	95.5	94.8
Duitschland	33.230.088	5.833.651	1) 4.733.776	27.396.437	28.496.312	82.4	85.8
Frankrijk	22.317.400	320.353	337.674	21.997.047	21.979.726	98.6	98.5
Italië	19.743.052	1.020.977	1.074.318	18.722.075	18.668.734	94.8	94.6
Nederland	3.200.614	252.887	338.791	2.947.727	2.861.823	92.1	89.4
Polen	16.860.224	326.555	258.193	16.533.669	16.602.031	98.1	98.5
Tsjecho Slowakije	6.551.766	559.798	811.567	5.991.968	5.740.199	91.5	87.6
Rekenkundig gemidd.						93.3	92.7

1) Hierbij bedenke men, dat de speciale maatregelen der Duitsche regering de vergelijkbaarheid storen. Of de werkloosheid, in feite zooveel verminderd is als de cijfers aangeven dient betwijfeld te worden. Dit leidt dan nog tot versterking onzer conclusies. Bovendien kan Duitschland bezwaarlijk weer tot de goudlanden gerekend worden.

Op grond van officiële cijfers en een doelmatige statistische methode kunnen de voorstanders der devaluatie nu beweren, dat hunne offers lichter wegen, dan die gebracht aan het „afgodsbeeld“ van den gouden standaard. De Nederlandsche regeering echter schijnt van andere meening te zijn. Dat Zij cijfers bestudeere, dan zal Zij van meening veranderen.

4. Polemieek.

In het Zondagochtendblad der „Telegraaf“ (24.9.33) wordt op bladz. 11 in een artikel, „Het Verloop der Werkloosheid“ geheeten, de ontwikkeling van dit beruchte crisisverschijnsel in de laatste zes maanden geschetst. Dat de ontwikkeling tevens een vermindering der werkloosheid was, wordt in dit artikel vanzelfsprekend genoemd en terecht. De cijfers der werkloosheid vertoonen immers een sterke *seizoeninvloed*, d.w.z. nemen ieder jaar in den loop van de eerste zes maanden af. Dat de vermindering in alle Staten vrij groot was, doet terecht het vermoeden ontstaan, dat een lichte verbetering in den economischen toestand merkbaar is geworden. Een verschijnsel, dat op grond van andere conjunctuurindices bevestiging vindt.

Tot zoover kan men met genoemd artikel accoord gaan. Niet echter met de slotconclusie. Op de vraag of er eenig verschil is vast te stellen tusschen de ontwikkeling der werkloosheid in de landen met in goud gedeprecieerde valuta en de „goudlanden“ wordt geantwoord, dat die ontwikkeling in eerstgenoemde landen ongunstiger is. Dit volkomen ten onrechte; tot deze foutieve conclusie komt men op grond eener onjuiste statistische methode.

1o. Vergeleken worden cijfers betreffende de werkloosheid in onderscheiden landen per 31 Januari 1933 en per 31 Juli.

Daar de seizoeninvloed de werkloosheidscijfers sterk beïnvloedt en men deze storende factor bij bovenstaande vergelijking vergeet te elimineeren, levert een vermindering der werkloosheid niets verrassends op.

2o. Vergeleken worden de procentueele veranderingen in de werkloosheid in plaats van in de bedrijvigheid. Wij meenen reeds bij de uiteenzetting onzer statistische methodiek aangetoond te hebben, dat de methode der „Telegraaf“ tot foutieve conclusies leidt, aangezien zij het initiale niveau der werkloosheid geheel buiten beschouwing laat.

30. Vergeleken wordt de stand van twee individuele maanden.

Afgezien nog van de reeds ontwikkelde, o.i. beslissende, bezwaren dient hier tegenin gebracht te worden, dat de basis van deze vergelijking te smal is. Door twee individuele maanden te vergelijken, vergeet men allerlei toevallige invloeden te elimineren, die storend kunnen werken en de conclusies ten eerste beïnvloeden.

De artikelschrijver van de „Telegraaf” kan ten allen tijde, voor alle Europeesche landen, met de door hem gebruikte statistische methodiek komen tot een afname der werkloosheid. Hij vergelijke dan maar steeds de stand per einde Januari met die per einde Juli!

Door de werking der seizoenfactor zal hij zijn doel nooit missen! Zelfs in de zware crisisjaren is met zijn methode een dergelijk resultaat construeerbaar! Voegt men daarbij een verkeerde vergelijkingsmethode en de storende invloed der toevallige factoren, die hij vrij laat werken, dan kan men verrassende conclusies verwachten!

Onderzoekt men het belangrijke vraagstuk, het verband tusschen devaluatie-politiek en werkloosheid betreffend, objectief en met behulp eener gezonde statistische methode, dan zullen de resultaten Nederland doen weten, dat de wereldcrisis als gegeven aannemend, *het aandeel in de werkloosheid, dat Nederland te dragen krijgt, onder vigore van den gouden standaard groter is, dan het geval zou zijn, indien een redelijke devaluatie wordt toegepast.* Het verschijnsel der werkloosheid vertoont een concentratie in de goudlanden!

Dr. J. G. STRIDIRON.

MOET INDIË VAN DEN GOUDEN STANDAARD AF?

Dat de beantwoording van de in den titel gestelde vraag niet door iedereen in volkomen eensgezindheid wordt gegeven, leeren wel de door Prof. G. Gonggrijp, Dr. G. C. A. van Dorp en Mr. J. W. L. van Es in de nummers van dit tijdschrift van 27 September en 4 October jl. gemaakte tegenwerpingen tegen het door mij ingenomen standpunt, dat de gouden standaard voor ons overzeesch gewest moet worden gehandhaafd, van welke opmerkingen ik met zeer veel belangstelling heb kennis genomen. Door de redactie in de gelegenheid gesteld om de geuite bezwaren te beantwoorden, zal ik mijn standpunt in het ondervolgende nader uiteenzetten, doch mij daarbij korthedshalve tot de hoofdpunten bepalen.

* * *

Prof. Gonggrijp heeft grootendeels gelijk met zijn verklaring dat het geschilpunt, hetwelk ons uiteenhoudt, in wezen terug is te voeren tot de beantwoording van de vraag of de crisis is veroorzaakt door monetaire factoren dan wel door omstandigheden ten aanzien van de goederenproductie. Ik kan in dit verband bezwaarlijk diep op deze principieele kwestie ingaan, en beperk mij daarom tot de opmerking, dat m.i. de crisis in wezen een overproductie-crisis is, veroorzaakt door de te groote voortbrenging van tal van artikelen, waarvan de onelastische vraag de zeer sterke prijsdaling tengevolge heeft gehad. Ik verwijs in dit verband naar het belangwekkende artikel van Dr. F. G. Waller in de nummers van dit tijdschrift van 19 en 26 April jl. betreffende de beteekenis der graanprijzen voor de huidige crisis en vestig er verder de aandacht op, dat bijv. ook een ander artikel, waaraan zeer vele menschen hun levensonderhoud aan danken, de suiker, aan sterke overproductie lijdt. Hetzelfde geldt o.m. ook voor de rubber¹⁾. Als een sterk argument tegen de monetaire opvatting kan

¹⁾ Volledigheidshalve vermeld ik, dat Prof. Gonggrijp in zijn in het Koloniaal Tijdschrift van September jl. verschenen artikel over „Monetaire crisisoorzaken” omtrent het terzake bestaande statistisch materiaal een andere appreciatie aan den dag legt.

m.i. worden aangevoerd, dat, nu het grootste deel der wereld van den gouden standaard is afgegaan, een belangrijk crisisherstel zou moeten zijn ingetreden, indien die zienswijze juist was. Van een herstel is echter geen sprake.

Doch al meent men, dat een tekort aan goud en een te eenzijdige concentratie van dat metaal in enkele weinige landen de oorzaak van alle kwaad is, dan behoeft men daaruit nog niet aanstonds de conclusie te trekken, dat voor Indië een devaluatie de aangewezen weg is. De positie is namelijk zoo, dat vrijwel alle aan tekort aan goud lijdende landen en verder een ruim in het goud zittend land den gouden standaard hebben prijsgegeven. Daarnaast staat Indië als een land op goudbasis, dat, zij het ook mede tengevolge van financiële steun uit het moederland, in voldoende mate van dat metaal is voorzien en dus zelf daaraan in het minst geen tekort heeft. De conclusie ligt m.i. voor de hand, dat er dan ook, van uit zuiver monetair standpunt bezien, niet de minste aanleiding bestaat om den Indischen goudgulden af te schaffen, tenzij aannemelijk kan worden gemaakt, dat Indië van de gedeprecieerde valuta van andere landen rechtstreeks ernstige schade lijdt, doordat de Indische producenten hetzij in het binnenland, hetzij in het buitenland worden weggeconcurrerd.

Dit is m.i. niet het geval. De Indische economische maatschappij is aldus geconstrueerd, dat de productie — andere dan die van de voor de bevolking benodigde voedingsgewassen, zooals rijst — vrijwel geheel werkt voor het buitenland, terwijl omgekeerd de consumptie van alles en nog wat — behalve alweer van de voor de bevolking bestemde voedingsgewassen — in het algemeen van buiten komt. Vandaar dat het binnenstromen van door de gedeprecieerde valuta laaggeprijsde buitenlandsche goederen vrij algemeen als een zegen is te beschouwen, omdat daarmee relatief weinig concurrentie aan de binnenlandsche productie wordt gedaan. Er zijn natuurlijk afwijkingen van dit beginsel, doch deze zijn uitzonderingen: het beeld, dat Nederland ons in dit opzicht te zien geeft, is waarlijk heel anders!

En wat de moeilijkheden betreft, welke het buitenland met zijn gedeprecieerde valuta in den weg legt aan de Indische exportproducten, kan worden geconstateerd, dat deze nogal meevallen.

Toen Engeland den gouden standaard prijs gaf, werden terstond van de zijde van de Indische particuliere ondernemers angstkreten gehoord, dat nu onvermijdelijk de Indische gulden evenzeer deprecieeren moest, omdat anders de Nederlandsch-Indische rubber, tin en thee onmogelijk meer konden concurreren tegen Malakka en Ceylon. Het bleek echter, dat de gevreesde moeilijkheden uitbleven, doordat de steeds doorgaande deflatie in Nederlandsch-Indië tegenover het veel hooger blijvend prijspeil in de genoemde Engelsche koloniale gebieden de gevolgen van de devaluatie van Rupee en Straits-dollar grootendeels neutraliseerden. Hoogst interessante gegevens hieromtrent vindt men in het in Indië uitgegeven Economisch Weekblad van 5 Augustus 1932 (blz. 172 vgg.), 14 October 1932 (blz. 604 vgg.) en 14 Juli 1933 (blz. 48). Wil men voor zoover mogelijk meer van dit feit in een meer algemeen toegankelijke publicatie te weten komen, dan sla men het maandelijksch Bulletin van den Volkenbond op, waaruit blijkt, dat de kosten van levensonderhoud in Britsch-Indië in 1931 (jaargemiddelde) waren 110 en in December 1932... 109, dus vrijwel even hoog, om eerst daarna te zakken tot 100 in Mei van dit jaar. In Nederlandsch-Indië daalden deze kosten van 106 in 1931 (jaargemiddelde) tot 73 in December 1932, dus met meer dan een derde, terwijl in de Volkenbondspublicatie geen latere gegevens vermeld zijn. Het is dan ook een feit, dat de export van evengoemde en andere Indische producten naar de hoeveelheid bevredigend is gebleven, en dat nog wel ondanks de ongunstige factor, dat in een

groot deel van het Britsch Imperium nog preferentiele rechten voor thee, koffie en vezels zijn ingesteld. Alleen de exportsituatie van de suiker geeft, wat de hoeveelheid betreft, tot ernstige bezorgdheid aanleiding. Dit is niet zoozeer het gevolg van buitenlandsche devaluatie (al kan niet worden ontkend, dat in den afzet naar Japan en China zeer zeker nadeel van de daling van de Yen is ondervonden) dan wel van het protectionisme van landen, waarheen de Java-suiker tot dusver werd afgezet, en wel vooral van Britsch-Indië.

Ik moge in dit verband nog even de aandacht vestigen op het in het nummer van dit tijdschrift van 20 en 27 September gepubliceerd belangwekkend artikel van Dr. J. G. Stridiron nopens „Feiten over devaluatiepolitiek en exportmogelijkheden”. Indien de schrijver, wat m.i. beter was geweest, in zijn exportcijfers mede verwerkt had de daling der detailprijzen in verschillende landen, ware hij voor Nederlandsch-Indië, waar zulk een sterke deflatie heeft plaats gevonden, niet op de zoo lage index 35,2 gekomen maar op 70,2. Indië zou dan tegenover de devaluatielanden lang niet zoo'n slecht figuur maken, want bijv. Engeland zou, met inachtneming van de binnenlandsche deflatie, komen op 51,9, Britsch-Indië op 70,2, Zweden op 62,3, daarentegen Noorwegen op 94,3, Denemarken op 79,5.

Mr. Van Es pleit in zijn artikel voor aanvaarding van het zilver als standaardmunt. Blijkens de in zijn boek „Crisis en Monetair Herstel” gepubliceerde beschouwingen is hij voorstander van den dubbelen standaard.

Waar mijn uitgangspunt is, dat de crisisoorzaak bij de goederenproductie is gelegen, kan ik deze opvatting niet onderschrijven. Neemt men echter aan, dat het goud de reden van de misère is, dan verdienen m.i. de denkbeelden van Mr. Van Es zeer zeker naast die van eenvoudige devaluatie alle aandacht. Wat nu de zilverkwestie op zichzelf betreft, kan ik voorloopig — een definitief oordeel zou ik eerst na grondige bestudeering dezer zoo moeilijke materie durven uitspreken — niet tot het inzicht komen, dat de z.g. nuttelooze bovenbouw van chartaal en giraal geld, die men bij den gouden standaard heeft, bij een dubbelen standaard zou kunnen worden gemist of althans belangrijk ingekrompen. Integendeel meen ik, dat de moderne landen met hun ontwikkeld bank- en giro-stelsel deze bovenbouw onmogelijk kunnen ontberen. In het Oosten is dit niet of althans niet in die mate het geval en ik kan de gedachte niet van mij afzetten, dat Mr. Van Es met zijn beschouwing in dit opzicht teveel vastzit in de sfeer van het Oosten, waar hij zoo lang is geweest.

Neemt men nu volgens de opvatting van Mr. Van Es zelf (zie zijn boek op blz. 110) aan, dat bij verheffing van het zilver tot standaardmunt de waarde van het goud- en zilvermuntmetaal tot elkaar staan als $2\frac{1}{4} : 1$, en dat dus door bijvoeging van het standaardzilver een goudwaarde van 44 pCt. aan het goud wordt toegevoegd, dan beteekent dit, dat de bovenbouw met eenzelfde percentage kan toenemen. Aangezien zulks jaar-in, jaar-uit het geval zal zijn, staat m.i. hierdoor de deur open voor een constante inflatie.

Daarnaast nog deze opmerking. Het voordeel van een dubbelen standaard is, gelijk bekend, dat waardeschommelingen in het eene metaal ten deele door het andere kunnen worden opgevangen. Evenwel blijft het m.i. een nadeel, dat het aantal schommelingen op zichzelf toeneemt, doordat zich niet alleen waardefluctuaties bij het goud, maar ook bij het zilver voordoen. Daarbij komt, naar het mij wil voorkomen, dat waardefluctuaties bij het zilver soms wellicht veel ernstiger afmetingen kunnen aannemen dan bij het goud, want weliswaar is de zilvervoorraad groot, doch de productiemogelijkheden kunnen toch altijd zeer onaangename verrassingen opleveren.

Dr. Van Dorp oppert het denkbeeld om de waarde

van het geld te stabiliseeren door een stabilisatie van een indexcijfer van groothandelsprijzen, hetgeen bij internationale medewerking zou kunnen gebeuren zonder het goud los te laten. Hoe belangwekkend deze gedachte ook is, zoo meen ik toch, dat een internationale samenwerking geen kans op verwezenlijking biedt; de slechte vooruitzichten op een hervatting der Economische Conferentie zijn daar een bewijs van. Een loslating van het goud in Indië zou m.i., in plaats van het laatste stukje aanpassing mogelijk te maken, de deflatie juist bederven door onherroepelijke stijging van het prijsniveau.

Dat men bij deflatie achter de feiten aanloopt, moge een tijdlang juist zijn, maar zal op den duur toch niet het geval blijven. De groothandelsprijzen zullen eens op een rustpunt komen en de daling neemt trouwens procentueel meer en meer af. Bij de constateering van de vermindering in de voorafgaande vier weken heeft Dr. Van Dorp m.i. uit het oog verloren, dat aan deze daling een sterke stijging, welke hoofdzakelijk als weerslag van de Amerikaansche gebeurtenissen kan worden beschouwd, is voorafgegaan.

Ik zal thans enkele bijzondere opmerkingen beantwoorden aan de hand van de indeeling van mijn artikel. Men excuseere mij echter, dat ik in verband met de plaatsruimte de beknoptheid betracht.

a. De voorstanders van muntverzwakking zullen wel hetzelfde doel voor oogen hebben gehad als Prof. Gonggrijp met zijn muntcorrectie, d.w.z. een juiste aanpassing van de geldsituatie aan de goederenpositie. Het verschil tusschen beide systemen is slechts hierin gelegen, dat, wat Prof. Gonggrijp direct wil, door de anderen eerst later gewenscht wordt. Laatstbedoelde opvatting schijnt mij practischer. De moeilijkheid is immers juist om een al dadelijk *goede* correctie toe te passen en als men die ongeveer gevonden meent te hebben, dreigt het gevaar, dat de munt nog verder naar beneden getrokken wordt. Bij beide systemen kan men van tevoren onmogelijk met juistheid uitmaken, waar definitief halt moet worden gehouden. In het systeem van Prof. Gonggrijp slaat men er eigenlijk maar een slag naar. Men zie bijv. het Pond Sterling, dat nu pl.m. f 7,60 staat, mede tengevolge van de dollardepreciatie. Of de Engelsche Regeering een dergelijke devaluatie oorspronkelijk gewild heeft, valt sterk te betwijfelen.

Dat het binnenlandsche prijsniveau door een plotseling doorgevoerde devaluatie niet *meer* zal stijgen als met de devaluatie overeenkomt (althans voorloopig niet) wil ik gaarne aannemen. Maar het is al erg genoeg als deze stijging *ongeveer* even groot is, want dan is, althans voor een exportland als Indië, de moeite van devaluatie voor niets geweest.

En passant zij er op gewezen, dat een correctie van den eenen dag op den anderen niet mogelijk is, omdat de Muntwet moet worden veranderd.

De geringe kapitaalreserves van Indië blijf ik, in tegenstelling tot genoemden Hoogleraar, een risico vinden. Al concentreert men de deviezen bij de circulatiebank of elders, zoo kan dit geen verlichting geven, omdat al dat geld naar het buitenland moet afvloeien ter betaling van pensioenen en verlofstraktementen van ambtenaren, coupons en aflossingen van leeningen, enz. Ik ben het dan ook niet eens met Mr. Van Es dat een valuta-egalisatiefonds voor Indië, dat meer uit- dan invoert, niet noodig is. De tegenwaarde van dat uitvoeroverschot moet noodzakelijk aan het buitenland worden betaald als tegenprestatie voor het bij een debiteurland zoo groot na-deelig saldo van de andere posten der betalingsbalans.

Ik geef Prof. Gonggrijp toe, dat men Indië theoretisch zelfstandig kan laten devalueeren. Ik twijfel er echter zeer aan, of Nederland, dat het Indische economisch leven financiert en thans krachtig ondersteunt, tot een daartoe te brengen offer bereid is.

b. De kwestie van een vertrouwenscrisis is op zichzelf niet irrelevant, omdat deze volgens velen in

andere landen van groote beteekenis is. Daarom heb ik haar behandeld.

c. en d. Voor de kwestie goud- of goederencrisis verwijs ik naar de hiervoor staande algemeene beschouwingen. Dat de suiker, zooals de heer Van Es meent, baat zal vinden bij een devaluatie, ontken ik ten stelligste, want de Java-rietsuiker is nu juist bij uitstek een product, waarvan de overproductie als vaststaande mag worden aangenomen. De eenige uitredding kan slechts zijn productie-restrictie of verlaging van de beschermende invoerrechten op riet- of bietsuiker in andere landen. Mogelijk ook een verdere *technische* verlaging der productiekosten, maar deze kan tegen de stijgende bescherming elders toch niet optornen.

e. Hoe groot de verhouding van de productenhuishouding tot de geldhuishouding is, heb ik in het midden gelaten. De juistheid van de mededeeling van Prof. Gonggrijp aannemende, dat meer dan negen/tiende van de bevolking op het tusschengebied tusschen beide leeft, meen ik toch als zeker te mogen aannemen; dat van deze bevolkingsgroep het grootste deel aanzienlijk veel dichter bij de productenhuishouding staat dan bij de geldhuishouding. Daarbij komt, dat de verhoudingen in de crisis zeer belangrijk zijn gewijzigd. Overal constateert men, dat er „weinig geld meer in de desa is” en dat beduidt, dat van bedoeld bevolkingsdeel een steeds grooter groep zich voortdurend meer terugtrekt in het bolwerk van de productenhuishouding, waar men het zeker niet breed heeft, maar toch tegen de ergste crisisstormen beschut is. Wat het belastingvraagstuk betreft, vestig ik er nadrukkelijk de aandacht op, dat van Regeeringswege met de grootste nauwgezetheid op dit punt wordt gelet. Thans reeds worden op groote schaal onthefingen tot 35 pCt. van de landrentebelasting verleend en men zal in de toekomst nog wel verder gaan. Ook dit is een vorm van aanpassing.

f. Met „geen wijdvertakt credietwezen” heb ik bedoeld een credietwezen in modernen Westerschen zin. In Westersche landen is het bedrijfsleven zonder een dergelijk credietwezen niet denkbaar en mede daardoor is dat bedrijfsleven in deze crisis zoo kwetsbaar geworden. Daarnaast is een deel der consumptie evenmin denkbaar zonder crediet en wel speciaal crediet op langen termijn; ik denk hierbij speciaal aan bewoonde huizen of landerijen, waarop een hypotheek rust.

De financieele bovenbouw van Indië, dus de uitheemsche bedrijven, is lang niet in die mate van crediet afhankelijk. Dit is bijv. gebleken bij de regeling der vennootschapsbelasting, waarbij het principe van een winstbelasting is genomen in plaats van dat van een uitkeeringsbelasting, omdat de Indische schatkist anders teveel inkomsten zou derven door de omstandigheid, dat de Indische bedrijven hunne uitbreidingen uit eigen vroegere winsten plegen te financieren.

En nu het crediet in de Inlandsche maatschappij. Dit is diametraal verschillend van het crediet in de Westersche maatschappij en wel om de volgende redenen:

1. Het is grootendeels consumptie-crediet. Dr. J. J. W. Cramer komt in zijn „Het Volkscredietwezen in Nederlandsch-Indië” op blz. 38 op 20 à 25 pCt. van het totaalcrediet, dat uitdrukkelijk als consumptiecrediet door de aanvragers is aangegeven. Doch hij voegt hier direct aan toe, dat in vele gevallen een aangevraagd crediet door den credietnemer als productief wordt omschreven, terwijl het in wezen consumptief is. Spreekwoordelijk is het geval van den buffel, die voor een landbouwbedrijfje wordt aangevraagd (dus productief crediet), terwijl... kort tevoren een andere buffel van dat bedrijfje voor een of andere feestelijkheid of plechtigheid is geslacht. Het spreekt vanzelf, dat in deze consumptieve gevallen de uitwerking van de crisis heel wat minder erg is dan wanneer het wezenlijke productieve cre-

diëten gold. De consument moet dan maar minder verbruiken.

2. In moderne landen heeft men door de concentratie van het bankwezen een fijn vertakt credietstelsel gekregen, dat zeer gevoelig is voor deflatie. Speciaal de liquiditeit van het geheele bankwezen is in deflatie-tijd een voorwerp van voortdurende zorg. In Indië zijn de volkscredietbanken en desabanken weliswaar in één gezamenlijke organisatie ondergebracht, doch in wezen veel meer plaatselijk georiënteerd en economisch onderling onafhankelijk. Gebeurt er dus tengevolge van de deflatie iets met eenige banken in een bepaald gebied, dan blijft de weerslag op het overig gedeelte van het volkscredietwezen achterwege.

3. De termijnen van de uitleeningen zijn kort. Bij de desabanken zijn het voor het grootste deel weekleeningen, voor een ander groot deel maandleeningen, terwijl andere termijnleeningen zeer gering in aantal zijn. Bij de volkscredietbanken, die een grooter gebied bestrijken, loopen verreweg de meeste leeningen niet langer dan een jaar. De werking der deflatie is echter vooral ten aanzien van leeningen op langen termijn funest en veel minder voor leeningen op korten termijn.

4. Het volkscredietwezen is uit haren aard niet commercieel bedoeld. Er ligt een coöperatieve gedachte aan ten grondslag, welke echter zeer ten deele is verwezenlijkt. Daarvoor in de plaats heeft de Overheid zich sterk met de vorming van deze banken ingelaten in het belang der bevolking. Waar het algemeen belang dus vooropstaat, volgt men bij achterstanden een geheel ander principe dan particuliere banken. Als algemeene gedragslijn is voorgeschreven, alleen dan tot executie over te gaan, als van onwil is gebleken en de executie loonend zal zijn. Is de debiteur echter malaise-slachtoffer, dan blijft executie achterwege en tracht men een regeling te treffen, waarbij afbetaling in zeer kleine payementen wellicht mogelijk zal blijken. In vele gevallen zal dan de rente moeten worden kwijtgescholden (zie tijdschrift „Volkscredietwezen”, Augustus 1932, blz. 445). In absoluut onvermijdelijke gevallen wordt tot afschrijving overgegaan. Men ziet hieruit, dat het Indische volkscredietwezen zich door haren aard zoodanig weet aan te passen aan de crisis, dat de bevolking van hare werkelijk groote achterstanden zoo min mogelijk overlast heeft. De toestanden zijn geheel anders dan bij het particuliere bankwezen in Westersche landen, waar onmachtige debiteurs eenvoudig worden afgeslacht.

Op deze gronden meen ik gerechtigd te zijn tot de uitspraak, dat het ontbreken van een wijdvertakt credietwezen (nl. in Westerschen zin) een reden te meer is om niet tot devaluatie van den gulden over te gaan.

Voorts blijf ik vreezen, dat een devaluatie de prijzen in Indië zeer snel zal doen stijgen in verhouding tot de prijzen der exportproducten, omdat thans de deflatie reeds zoo'n sterken voortgang heeft gehad. Ondanks de volkenkundige eigenaardigheden der Javaansche arbeiders meen ik dat hunne enorm achteruit gegane loonen dadelijk zullen stijgen, omdat zij slechts op goudbasis zoo laag kunnen blijven. De rijstproducenten zullen de rijstprijzen weliswaar zien stijgen, maar zij hebben dan het nadeel van:

1e. prijsstijging der importartikelen, w.o. katoenen goederen;

2e. geen vergaande onthefingen meer van de landrentebelasting;

3e. veel mindere soepelheid van de volkscrediet- en desabanken ten aanzien van hunne achterstanden.

Waar het op aankomt, is, dat de export-bedrijven (vooral op Java als suikerindustrie-gebied) gaan bloeien en de Inlandsche handelsgewassen met meer profijt verkocht worden en mijns ziens kan zulks niet definitief plaats vinden door valuta-experimenten.

Het is duidelijk te constateeren, dat het Amerikaanse experiment in de afgelopen maanden van invloed is geweest voor de wereldsituatie: in een golf van optimisme zijn alle groothandelsprijzen naar boven gegaan om weer, toen het in Amerika weer minder gunstig begon te worden, in te zakken. Gelukt het Amerikaanse experiment blijvend tot op zekere hoogte — hetgeen m.i. dan zijn oorzaak vindt in het feit van reële verlaging van loonen, schulden, enz., welke oorzaak zeer goed in overeenstemming is met mijn uitgangspunt, dat overproductie de eigenlijke oorzaak van de crisis is — dan zal daarom naar het mij voorkomt de geheele wereld daarvan haar nut hebben.

De veronderstelling, als zouden allerwege, speciaal in devaluatielanden, o.a. in Engeland, Australië, Japan, de Scandinavische landen, teekenen van verademing, herstel en toenemende welvaart zijn, acht ik onjuist. De tijdelijke verbetering, die een tijdje geleden — ook in de goudlanden — is ingetreden, is voor een belangrijk deel het gevolg van de evenbedoelde kleine hausse-golf, welke samenhangt met de verwachtingen van het Amerikaanse experiment.

Mr. D. J. HULSHOFF POL.

BEDORVEN GELD.

Mr. J. van Galen schrijft ons:

Het artikel van Prof. G. M. Verrijn Stuart in het nummer van 21 Juni l.l. zullen met mij ongetwijfeld velen met groote belangstelling hebben gelezen. Het heeft mij dan ook verwonderd, dat, behalve enkele stellingen, welke de heer Van Sandick in het nummer van 5 Juli tegen het artikel heeft gepubliceerd, er geen stemmen tegen de strekking zijn opgegaan. Ik had gehoopt, dat meer bevoegden dan ondergeteekende hiertegen verder stelling genomen zouden hebben, maar nu het blijkbaar bij de korte opmerkingen van den heer Van Sandick gebleven is, meen ik enkele opmerkingen te moeten maken, welke mij na aan het hart liggen.

Mij heeft nl. vooral getroffen, dat de hooggeleerde schrijver het had over de huidige „deflatie” als „geldbederf”. Prof. Verrijn Stuart — en meer van zijn medestanders — schijnen van de opvatting uit te gaan, dat onze gulden „bedorven” is door de waarde-stijging van het goud, waaraan hij — de gulden bedoel ik — nog steeds vastgekoppeld is. Zijn ideaal is een waardevast geld, d.w.z. een geld, welks ruilwaarde stabiel is tegenover de goederen. Het zou ongetwijfeld een groot voordeel zijn, indien een artikel, waar wij allen dagelijks mee te maken hebben, het meest courante goed is, hetwelk wij kennen, steeds eenzelfde prijs zou hebben. Het zou trouwens een zeer groot voordeel kunnen zijn, als de prijs van alle goederen stabiel was, d.w.z. als de onderlinge ruilverhouding tusschen alle altijd dezelfde bleef. Ieder voelt echter onmiddellijk, dat dit een onmogelijkheid is. Het lijkt mij een onmogelijkheid om zelfs van één goed een stabiel-zijn te eischen. Dit is nu eenmaal in strijd met het dynamisch karakter van ons economisch leven, met het feit, dat de waarde van iets geen constante is, maar afhangt van een zeer groot aantal subjectieve en objectieve factoren.

Prof. Verrijn Stuart zal hierop antwoorden, dat z.i. het geld geen goed is in den zin, waarin hierboven dit woord werd gebruikt. Ik zal hierop thans niet ingaan. Het is mij voldoende als Prof. Verrijn Stuart mij toestemt, dat geld niet is een abstracte rekeneenheid, of een indifferent tusschending in den ruil, maar wel degelijk zelf voorwerp is van vraag en aanbod. Als hij mij dit toestemt — en ik meen dat dit het geval is — dan zal hij het, hoop ik, ook met mij eens zijn, dat de eisch van stabiliteit der ruilwaarde van het geld niet met het stellen alleen gerechtvaardigd is; waarom moet juist de vraag naar en het aanbod van *geld* op hetzelfde peil (hetwelk op zichzelf al moeilijk of niet te determineeren is)

in evenwicht zijn? Uit hoofde van het feit, dat wij het geld zoo algemeen gebruiken om er leenschulden in uit te drukken behoeft dit niet; partijen weten nu eenmaal, dat zij een risico op zich nemen, maar dit geheel buiten beschouwing latende, kan men dan niet met dezelfde klem van redenen eischen, dat het brood, als artikel van algemeen en onmisbaar gebruik, in een resultante van alle goederen uitgedrukt, stabiel van waarde zij?

Maar er is nog iets anders. Hoe kan men een aanbod van geld, welk aanbod een vasten prijs van het geld moet garandeeren (hierover later nog), hebben? De beantwoording van die vraag lijkt eenvoudig genoeg: de circulatiebanken kunnen het aanbod „regelen”, men neemt tenminste aan, dat zij dit kunnen. Zij kunnen dus geld „scheppen”. Als het inderdaad het geval is, dat een goed zonder productiekosten, enkel door een machtsdaad van den staat geschapen kan worden, dan kan men niet van een relevant-economische vraag en aanbod van dit artikel spreken. Het is dan te vergelijken met de lucht, welke de natuur in elke gewenschte hoeveelheid verschaft. In het geval van het geld zou het dan de staat zijn, die het ons verschaft en het zou zeker een eerste plicht van hem zijn te zorgen, dat dit ook steeds in elke mate voorhanden was. Wij weten, dat dit niet op gaat, dat het geld wel degelijk de economische wetten van vraag en aanbod volgt, hetgeen een bewijs uit het ongerijmde is, dat het geld wel degelijk een economisch goed is.

Uit de uitgifte van geld ontspruiten steeds twee verplichtingen: a) die van den uitgever om het terug te betalen, c.q. om het aan te nemen voor de betaling van vorderingen en b) een schuld van den eersten ontvanger jegens den uitgever. Nu ziet men vaak, dat de uitgever zijn verplichting ad calendas graecas wenscht te verschuiven en dat de terugvordering door den uitgever van de schuld van den eersten ontvanger met groote moeilijkheden gepaard gaat. In tijden als tegenwoordig, nu handel en industrie weinig middelen vragen, moet men, wil men meer geld in het verkeer brengen, niet al te kieskeurig zijn met de keuze van debiteur. Veelal kiest men er voor den staat, wien men geld wil geven ter uitvoering van openbare werken. Er wordt dan dus geld geschapen ter financiering van kapitaalsuitgaven. Maar dan beteekent dit, dat het aldus geschapen geld niet gemakkelijk weer uit het verkeer te trekken is. Waar blijft men dan met zijn goede voornemens om de geldcirculatie te „regelen”, als de prijzen eens te snel gaan stijgen? Een essentieel punt bij alle geldcreatie is — Prof. Verrijn Stuart als man van een „managed currency” zal de eerste zijn om mij dit toe te geven — dat men de uitgifte zoowel als de in-trekking van geld in de hand heeft.

Het is zoo gemakkelijk neergeschreven: „Het spreekt... vanzelf, dat het reflatiecrediet, dat krachtens een dergelijke (d.i. reflatie-) politiek verleend zou moeten worden, een tijdelijk karakter zou moeten dragen, en... dat de organen, welke het bij wijze van noodmaatregel zouden verleenen, zich zouden moeten terugtrekken, zoodra het opgepotte geld uit zijn schuilhoeken te voorschijn komt... Na volvoerde reflatie zou tenslotte de geldwaarde op het alsdan bereikte niveau gestabiliseerd moeten worden.”

Hoe lang zou het duren alvorens de Refico — onder normale omstandigheden dan, natuurlijk niet als men in de Ver. Staten den dollar verder omlaag weet te werken — haar credieten zou kunnen in-trekken?

Ik heb dezer dagen met bijzondere belangstelling gelezen, wat Prof. Cassel schreef over de Zweedsche valuta-politiek in het Juli-nummer van het overzicht der Skandinaviska Kredit A/B. Toen Zweden den gouden standaard verlaten had, omdat men niet langer de waarde-stijging van het goud mee wilde maken, scheen een matige stijging van het prijsniveau wenschelijk. „In deze richting,” zoo schrijft de

Zweedsche hoogleeraar, die ook steeds een voorvechter van de door Prof. Verrijn Stuart bepleitte geldpolitiek is geweest, „werd ook het Zweedsche valuta-program van Mei 1932 opgesteld, waarbij de omvang van de voorgenomen stijging der groothandelsprijzen zóó werd begrensd, dat een voelbare stijging der kosten van levensonderhoud niet zou mogen intreden. Dit prijsstijgingsprogram werd evenwel niet verwezenlijkt. Integendeel, toonde het Zweedsche prijsniveau der groothandelsprijzen sedert den herfst van 1931 een dalende tendens. Het officiële indexcijfer der groothandelsprijzen daalde van 110 in September 1932 tot 105 in April 1933.”

Waarom geeft Prof. Cassel nu geen uiteenzetting, waardoor het niet gelukt is, het voorgenomen valuta-programma uit te voeren?

Nu vind ik het niet billijk voorbeelden aan te halen, terwijl wij hier de beteekenis van het daarin weergegevene niet kunnen beoordeelen. Ik zal daarom ook niet aan Prof. Verrijn Stuart deze vraag voorleggen, maar wil in het algemeen tegen die aanprijzing van „managen” van het geldwezen, dat naar het oordeel van Prof. Verrijn Stuart c.s. zoo gemakkelijk kan geschieden, het volgende opmerken.

Ieder van ons wenscht over een zekere kas te beschikken. Hoe groot die kas zal zijn, hangt af van ieders persoonlijk inzicht en van de omstandigheden. Deze laatste hebben nu de laatste jaren aanleiding gegeven een grootere kas dan voordien aan te houden. Wellicht was men in de „boom”-jaren 1928 en 1929 wat te ver gegaan met het bezuinigen op de kas-houding. Voor zoover het de banken betreft, wil dit zeggen te groote credietverleening, waardoor de liquiditeit van deze verminderde en de kapitaalinvesteering een bijzondere stimulans ontving, wat de productie deed vermeerderen. Toen dit te ver ging, m.a.w. toen het laatstverleende productieve crediet de productie te hoog bleek op te voeren en deze niet te plaatsen was tegen de geldende prijzen (waarbij met behulp van dit crediet nog geproduceerd kon worden), trad de ommekeer in en een zeer groot deel van het met behulp van crediet opgebouwde productie-apparaat moest worden geliquideerd.

Prof. Verrijn Stuart zal zich met deze zienswijze waarschijnlijk wel kunnen vereenigen. Ook hij erkent, in tegenstelling met sommigen van zijn medestanders, dat de depressie niet van zuiver monetair aard is. Maar dan moet hij toch aan deze factor m.i. meer aandacht schenken dan hij tot nu toe heeft gedaan. Het is ongetwijfeld juist, dat die noodige liquidatie van een deel van het overspannen productie-apparaat ook andere industrieën aantastte. De liquidatie deed de prijzen dalen, waardoor weer nieuwe liquidaties werden uitgelokt. Wij kennen allen helaas dit proces maar al te goed van de laatste jaren. Deze daling van de goederenprijzen was vrij algemeen en daardoor kon de meening postvatten, dat het niet een daling der goederenprijzen was, maar een stijging der waarde van het geld, ik bedoel, dat de oorzaak niet lag bij de goederen, maar bij het geld.

De depressie heeft ongetwijfeld de vraag naar geld doen toenemen. De bestaande onzekerheid op economisch gebied bracht velen ertoe hun in den hause-tijd verminderde kassen weer aan te vullen. Als nevenverschijnsel der crisis kwam een „vlucht” in het meest courante goed, geld. Ieder wilde, om op alle gebeurtenissen te zijn voorbereid, van dit artikel een zoo groot mogelijken voorraad hebben. Er deed zich dus het omgekeerde verschijnsel voor van de jaren voor 1929: verminderden toen velen hun kas, omdat de productie zoo bijzonder loonend leek, in de volgende jaren wenschte zich ieder zooveel mogelijk kas. Wij kunnen hieruit zien, dat de vraag naar geld evenals trouwens de vraag naar ieder goed, afhangt van de individueele waardeering ervan. Daarom is het ceteris paribus bij de quantiteitstheorie van zooveel belang, vooral thans. Wanneer wij afgaan op de wijzigingen

in de geldcirculatie gedurende de laatste jaren, dan zou het ons eerder moeten verwonderen, dat ons prijsniveau niet veel hoger was dan op het oogenblik. Ik behoeft Prof. Verrijn Stuart niet te verwijzen naar de cijfers van Loveday over de geldcirculatie — hij zal ze waarschijnlijk beter kennen dan de meesten onzer —, maar ik wil toch er even de aandacht op vestigen, dat in 1920 de geldcirculatie in de Ver. Staten geringer was dan thans en relatief (per hoofd der bevolking) maar weinig grooter. Toch was het prijsniveau toen ongeveer 2,5 maal zoo hoog als thans! Een bepaalde hoeveelheid ruilmiddelen in circulatie laat dus ruimte voor zeer groote schommelingen in het prijsniveau. Het hangt geheel af van de omstandigheden: in Duitschland in den inflatie-tijd hebben velen zich er over verwonderd dat de totale waarde der geldcirculatie in dat land zoo ontzettend gering kon zijn, in goud uitgedrukt. De zaak was toen natuurlijk, dat niemand er prijs op stelde een kas aan te houden, welke den volgende dag misschien reeds belangrijk in waarde was gedaald, zoodat iedereen geld afstootte en een zoo klein mogelijke kas hield. Telkens wanneer ik aanbevelingen omtrent monetaire maatregelen lees, opgesteld overeenkomstig een recept: men neme een eetlepel inflatie, een scheutje crediet enz., rijst bij mij de vraag: meent men, dit maar zoo, onafhankelijk van de economische toestanden te kunnen doen? Zeker, men zal, als in de Ver. Staten is geschied, de menschen zóó bevreesd kunnen maken voor het geld, dat ze er uitvluchten in de goederen. Heeft men dan echter werkelijk iets bereikt ter verbetering van den economischen toestand? Ik vrees van niet. Want men is niet overgegaan tot aankoop van goederen, die men om hunzelfs wil begeerde, maar uit vrees voor het geld. Men kweekt dus voorraden, die, zoodra de vrees voor het geld ophoudt, weer aan de markt zullen komen. En men kan toch niet doorgaan met vrees voor het geld te kweken!

Ik kom hier nu tot het punt, waar onze wegen zich definitief scheiden en ik juist Prof. Verrijn Stuart's „managed” geld bedorven noem. Allereerst wil ik opmerken, dat ik niet aanvaarden kan, ons op goud gebaseerd geld bedorven te noemen, zoolang Prof. Verrijn Stuart mij niet bewijzen kan, dat de oorzaken van den huidige toestand te zoeken zijn bij het geldwezen, anders dan door het misbruik ervan in de jaren voor 1929. De „crediet-deflatie”, waarop Prof. Verrijn Stuart blijkbaar vooral het oog heeft, kan ik niet anders zien dan als een noodzakelijk correctief op het te sterk uitzetten van het crediet in de jaren voor de depressie, evenals de prijsdaling der goederen een noodzakelijk correctief is voor de te groote productie. Naar mijn gevoelen wil Prof. Verrijn Stuart hetzelfde doen met het geldwezen als alle regeeringen tegenwoordig door steunmaatregelen en handelsbelemmeringen: den prijs zijn functie ontnemen. Dat dit, wat die regeeringsmaatregelen betreft, niet anders is dan uitstel van executie zal hij mij waarschijnlijk toegeven. Maar toch wil hij, wat het geld betreft, dezelfde politiek volgen. M.i. zal deze dan ook niet tot het beoogde doel leiden. Men zal wel zooveel geld in het verkeer kunnen pompen — desnoods door ieder ingezetene f 100 cadeau te doen door den staat — dat het verzadigingspunt voor de kassen bereikt is en men goederen gaat koopen, waardoor een opleving ontstaat, maar dan heeft men opzettelijk de corrigeerende werking van de prijsdaling, — voorzoover die dan veroorzaakt zou zijn door de „crediet-deflatie” — uitgeschakeld. Men is dan nog niet op een gezonde basis aangeland: men begint dan met den wederopbouw op een grondslag, die economisch nog niet is uitgezikt, wat natuurlijk inhoudt, dat spoedig het nieuwe gebouw weer scheuren zal gaan vertoonen. Daarom zou ik juist wat Prof. Verrijn Stuart wenscht, geldbederf willen noemen. Geld bederven door deflatie kan naar mijn gevoelen alleen plaats vinden, indien men zonder noodzaak en bewust de geldcirculatie ging verkleinen, evenals

inflatie geldbederf is, indien men zonder dat het economisch leven er om vraagt geld in het verkeer gaat pompen. Die deflatie hebben wij de laatste jaren niet gehad en een „reflatie” zooals Prof. Verrijn Stuart wenscht is gedacht als een tegenwicht tegen die deflatie, welke hij wel aanneemt. Het bestaan der „crediet-deflatie” ontken ik geenszins, maar zooals reeds gezegd, is dit het correctief voor het al te vrij gebruik van het credietwezen. En zou de remedie nu kunnen liggen in een nog verder opblazen van het credietwezen? Valorisatie van een goed is steeds een hachelijke geschiedenis. Als men zich nu maar bepaalt tot koffie of suiker, zijn de gevolgen min of meer gelocaliseerd. Maar als men geld wil valoriseeren (en in wezen verschilt Prof. Verrijn Stuart's denkbeeld niet van dat, hetwelk ten grondslag ligt aan de koffie-valorisatie, het Chadbourne-plan voor suiker enz.) dan bestrijken de gevolgen een veel grooter terrein, het geheele economisch leven en de gevolgen van een misgreep zullen zooveel te erger zijn.

N a s c h r i f t. De principiële bestrijding, welke onze beschouwingen van 21 Juni jl. over de toepassing van den gouden standaard van de zijde van Mr. van Galen gevonden hebben, kan ons slechts aangenaam zijn; zij biedt de gelegenheid tot zakelijke discussie over een onderwerp, dat in de laatste maanden zoo mogelijk aan actualiteit nog heeft gewonnen.

Waar men de grondslagen van geldleer en geldpolitiek gemakkelijker in een boekdeel dan in enkele weekbladkolommen kan behandelen, daar zal Mr. van Galen het ons wel niet euvel duiden, wanneer wij ons thans bepalen tot de beide hoofdpunten, ten aanzien waarvan o.i. de grootste en meest principiële meningsverschillen tusschen hem en ons bestaan. Deze meningsverschillen betreffen vooreerst de vraag, of zich de eisch van *stabiliteit der geldwaarde* niet slechts laat stellen, doch ook laat *rechtvaardigen*, en voorts of een periode van *deflatie*, als waarin wij thans leven, moet worden beschouwd als een tijd van *geldbederf* dan wel als een tijd van *heilzame correctie* op een geldbederf in de aan deze depressie voorafgegane hausseperiode.

Tegen den eisch van stabilisatie der geldwaarde voert Mr. van Galen aan, dat zulk een stabilisatie in een dynamische maatschappij onlogisch is, dat zij ten aanzien van het goed, dat ons als ruilmiddel dient, de werking der vrije prijsvorming opheft en mitsdien voert tot dezelfde bezwaren, waarop de valorisatie van bepaalde goederen pleegt te stranden, en die hier van meer ernstigen aard zijn, omdat het geld in tegenstelling tot suiker of koffie een universeel goed is, waartegen alle andere goederen worden verhandeld.

Het wil ons voorkomen, dat dit betoog de functie van het geld en de regelen, volgens welke het in de praktijk in circulatie wordt gebracht, te eenen male miskent. Het geld moet in het ruilverkeer de rol vervullen van een *betrouwbaar bemiddelaar*; het moet *neutraal* zijn, d.w.z. het mag niet zijnerzijds leiden tot eene verstoring van de prijsvorming. Wanneer het ruilverkeer zich op een bepaald oogenblik heeft ingesteld op een zekere geldcirculatie, zoo kan deze laatste niet door vermeerdering van geldquantum of verhooging van omloopssnelheid worden vergroot, zonder bepaalde storingen in het economisch leven te veroorzaken en zonder aan het geld zijn neutraliteit te ontnemen. Hetzelfde geldt in omgekeerde richting van vermindering van geldhoeveelheid en omloopsnelheid.

Men dient als richtsnoer voor de beantwoording van de vraag, of het geld werkelijk neutraal is, gebruik te maken van een *algemeen indexcijfer*, samengesteld op basis van de prijzen van zooveel mogelijk tegen een bepaalde geldeenheid verhandelde goederen en diensten (een groothandelsindex is voor dit doel onvoldoende). Wanneer bepaalde goederen, b.v. door vermeerdering van de productie, geringere eischen aan de koopkracht der consumenten stellen, dan te-

voren het geval was, zoo zijn er verschillende mogelijkheden: de aldus bij de consumenten vrijkomende koopkracht wordt elders aangewend of zij wordt stilgelegd. In het eerste geval vinden er niet anders dan lokale storingen in het economisch leven plaats, die geenerlei aanleiding behoeven te geven tot monetair ingrijpen. Tegenover een mogelijke depressie bij de in meerdere mate dan vroeger geproduceerde goederen zal een verruimde afzet op een andere markt ontstaan. De algemeene index der geldwaarde zal — mits een juiste „weging” der onderscheiden prijzen plaats vindt — in dit geval ongeveer stabiel blijven.

Anders echter, wanneer in tijden van partiële overproductie een meer of minder belangrijk bedrag aan koopkracht niet weder in circulatie komt; de afnemng van omloopssnelheid en meestal ook van het quantum geld, voor zoover dit laatste op credietverleening is gebaseerd, zal dan leiden tot een algemeene daling van het prijsniveau, tot een deflatie, die het economisch leven in een *vicieuzen cirkel* brengt, daar als gevolg van zulk een daling van het algemeen prijsniveau telkens meer bedrijven door verlies hunner rentabiliteit worden ondermijnd, waardoor het algemeen wantrouwen stijgt en het proces van opotting van geld en terugtrekking van vroeger verleende credieten hoe langer hoe grooter wordt.

Wij bepalen ons tot de depressie-verschijnselen. De monetaire zijde van een hausse is thans niet actueel en laat zich overigens uit het bovenstaande gemakkelijk afleiden.

Een geldcirculatie, die in zoo belangrijke mate, als dat in onze maatschappij het geval is, afhankelijk is van op zichzelf allerminst stabiele credietverleening en omloopssnelheid, kan niet voldoen aan de eischen van neutraliteit, wanneer niet zeer bijzondere waarborgen worden geschapen. Aan zichzelf overgelaten, is zij onderhevig aan afwisseling van expansie en contractie, zeer ten nadeele van een reële en deugdelijke prijsvorming van goederen en diensten.

Niemand denkt er dan ook aan om het geld aan zichzelf over te laten. Het lijkt ons een volkomen illusie, dat men in onze maatschappij ook maar in de verte zou kunnen spreken van een vrije prijsvorming ten aanzien van het goed „geld”, zooals Mr. van Galen deze verdedigt. Overal tracht men, juist om het gevaar van groote waardeschommelingen en gebrek aan neutraliteit tegen te gaan, de geldcreatie aan banden te leggen.

Dit is echter geschied op een volkomen ondeugdelijke wijze. De gouden standaard, die vóór den oorlog en later inzonderheid sinds 1925 werd beschouwd als een deugdelijk stelsel om waardeschommelingen van het geld tegen te gaan, heeft als zoodanig gefaald en de waanvoorstelling doen ontstaan, dat een geldwezen, indien het slechts aan het goud gebonden is, als solide en deugdelijk mag worden beschouwd. Binnen het kader van dezen gouden standaard komt het geld als bemiddelaar van het ruilverkeer niet tot zijn recht, het wordt ten zeerste gedenatureerd, niet slechts door de mogelijkheid van te groote geldexpansie, waartegen Mr. van Galen vermoedelijk wel zou willen ingaan, maar ook — en dat is de fout, die o.i. in het betoog van dezen schrijver schuilt — door te groote contractie van de geldcirculatie, waartegen evenzeer een corrigerend optreden wordt vereischt van de zijde dergenen, die in onze maatschappij het geld creëren.

Het „management” der geldcreatie, waartegen Mr. van Galen zooveel bezwaar maakt, is er reeds thans. Het enige verschil tusschen het feitelijke „management” en datgene, wat wij op grond van den eisch der stabilisatie en van een „neutraal” geld verdedigen, bestaat hierin, dat het feitelijke „management” een volstrekt onvoldoende waarborg biedt tegen inflatorische credietexpansie en deflatorische credietcontractie, terwijl een rationeel „management”, hetzij dan met correctie van den gouden standaard langs

den weg van internationale samenwerking bij de creatie van niet door goud gedekte ruilmiddelen, hetzij — hetgeen in de tegenwoordige omstandigheden wel de eenige weg zal zijn — onder loslating van het thans zinloos geworden goud, juist gericht is op het voorkomen van die thans nog mogelijke, en zeer fruikende waardeschommelingen van het geld.

Als Mr. van Galen de stelling, dat stabilisatie van de geldwaarde, gemeten aan een algemeen indexcijfer, gewenscht is, bestrijden wil, zoo zal hij eenerzijds moeten duidelijk maken, dat men langs dien weg niet komt tot een neutraal en derhalve betrouwbaar geld, en anderzijds aannemelijk moeten maken, dat de beperking van de geldcreatie, zooals deze thans uit de structuur van het geldwezen der goudlanden voortvloeit, wél tot een voor het ruilverkeer betrouwbaar geld voert. Wij wachten zijn nadere beschouwingen over dit punt gaarne af.

Thans de vraag, of wij momenteel leven in een periode van geldbederf. Voor het meten der geldwaarde zouden wij behoorlijk opgestelde algemeene indices noodig hebben. Deze ontbreken helaas in de meeste landen, hetgeen de beoordeeling van het vraagstuk bemoeilijkt. Wanneer wij echter zien, dat zich nog nimmer in de historie van het moderne kapitalisme een zoo acute en zoo hevige val van vrijwel alle partiële prijsindices heeft voorgedaan als die van de laatste jaren, wanneer wij voorts overwegen, dat het geldquantum — inzonderheid het giraalgeld — en vooral de omloopssnelheid belangrijk zijn afgenomen¹⁾, wanneer wij verder zien, hoe zoolwel bankpapier als goud in groote bedragen zijn ogepot, terwijl de bankinstellingen zich geplaatst zien voor de moeilijkheden van ontzagwekkende kasvoorraden eenerzijds en van een als gevolg der deflatie toenemend aantal vastgevroren credieten anderzijds. zoo vragen wij ons af, wanneer er dan wel van geldbederf door abnormale contractie der geldcirculatie gesproken zou moeten worden, wanneer het niet is op dit tijdsgericht.

Wij kunnen toegeven, dat er een aantal niet-monetaire oorzaken zijn, die dit geldbederf hebben verergerd, en het is ons steeds verre geweest te beweren, dat deze depressie uitsluitend te verklaren zou zijn uit monetaire factoren. Doch het feit is, dat het geld thans bedorven is en dat een belangrijk deel van de depressie wel degelijk een monetair karakter draagt. Daarom is in beginsel monetaire correctie volkomen gerechtvaardigd.

Is zij echter ook uitvoerbaar? Zij kan alleen worden bewerkstelligd door effectieve verruiming van de geldcirculatie op een wijze, welke den toestand niet nog verder verergerd. Naar zulk een verruiming kan, ook zonder met de beginselen van gezonde economie in strijd te komen, worden gestreefd, waarbij weliswaar af te wachten zal zijn, of het gestelde doel volledig wordt bereikt, maar waarbij men dan in elk geval in een betere *richting* gaat, dan die, waarlangs het economisch leven der goudlanden zich thans beweegt.

Wij vragen Mr. van Galen, welke bijzonder ongezonde momenten schuilen in de volgende *combinatie* (met nadruk op dit woord) van maatregelen, wanneer men dit programma legt naast de thans hier te lande gevolgde politiek:

1. loslaten van den gouden standaard, daar het goud bij de huidige toepassing van den gouden standaard als richtsnoer voor de geldcreatie volkomen zinloos is geworden;

2. verlaging van het peil der geldloonen, inzonderheid in beschutte bedrijven, zulks mede met het doel tot het verkrijgen van egalisatie van den loonvoet

¹⁾ De omloopssnelheid van een zoo rustig onderdeel van ons geld, als de saldi der Postcheque- en Girodienst was in vergelijking met het toch zeker niet abnormale jaar 1927 in Januari 1933 gedaald tot 74 pCt. en in Juni tot 65 pCt.; bij De Ned. Bank waren de cijfers betreffende de omzetsnelheid van giroaldi onderscheidenlijk 4,7 pCt. en 17,6 pCt.

voor prestaties, die economisch van gelijke beteekenis zijn;

3. verlaging van rente en aflossing van die schulden, die ook bij een redelijke correctie van de geldwaarde niet langer te dragen zouden zijn;

4. vermindering van de gewone uitgaven van de Overheid;

5. daarnevens echter versnelde uitvoering van openbare werken, zoo mogelijk met behulp van geld uit lange leeningen, doch eventueel voorloopig met kort crediet te financieren, in afwachting van latere consolidatiemogelijkheden;

6. zolang de particuliere credietverleening zich gereserveerd blijft betoonen, steun, door de Overheid met behulp van credieten uit de publieke kas of van daartoe met Overheidssteun geschapen organisaties, te verlenen aan die bedrijven, die door de huidige deflatie bijzondere moeilijkheden ondervinden; kan worden aangenomen, dat een bedrijf na herstel der geldcirculatie weder renderen zal, zoo zal met een tijdelijk steuncrediet volstaan kunnen worden; is echter een veranderde koers in de productie noodig, zoo zal de steun het karakter van „Erziehungskredit” moeten dragen, waarvoor in beginsel ook geheel nieuwe ondernemingen in aanmerking kunnen komen; met credietverleening is uiteraard credietgarantie gelijk te stellen.

Een deel der maatregelen, t.w. die sub 2, 3 en 4, dragen geen monetair karakter; die sub 1, 5 en 6 doen dat wel. Wij hebben steeds op het standpunt gestaan, dat enkel monetaire maatregelen, noch hier te lande noch elders voldoende zouden zijn ter genezing van de crisis. Doch wij herhalen: men mag ze niet geheel uitschakelen onder de onjuiste leuze, dat zij per se ongezond zijn en dat het geld een z.g. vrije prijsvorming zou moeten hebben.

! Deflatiecredieten wel eens tot stroppen zullen leiden, is duidelijk; het ware naïef het tegendeel te verwachten. Wij vragen echter: doet de deflatie dat niet in nog veel erger mate en hoe groot zullen deze stroppen nog worden, voordat de veelgeprezen aanpassing zich in ook maar eenigszins voldoende mate zal hebben voltrokken?

Ook kan worden toegegeven, dat, indien de poging tot reflatie niet met succes wordt bekroond, de kans op immobilisatie der reflatie-credieten niet gering is. Wij vragen echter weder: is het gevaar voor immobilisatie van vroeger verleende credieten bij een zoo hevige deflatie als de huidige niet nog veel grooter dan de kwade kansen van een voorzichtig geleid streven naar reflatie?

! Wij bepleiten geen Amerikaansche experimenten, die door gebrek aan innerlijke consequentie eenerzijds en een vaste leiding anderzijds veelszins meer onrust dan verbetering brengen. Doch wél meenen wij, dat de afkeer van iedere bemoeienis met het geldwezen, zooals deze nu ook weder uit het betoog van Mr. van Galen spreekt, getuigt van gebrek aan moed om een poging te wagen het geldwezen, dat thans tot schande van onze maatschappij nog zoo gebrekkig fungeert, te ontdoen van de schromelijke gebreken, waarmede het nog steeds behept is.

Ons naschrift is, onlangs ons streven om het betoog slechts tot enkele punten te beperken, langer geworden dan wij gewenscht hadden. Wij hopen intusschen, dat Mr. van Galen te gelegener tijd de gedachtenwisseling zal willen voortzetten, waarbij dan allicht ook datgene, wat thans onaangeroerd moest worden gelaten, nog tot zijn recht kan komen.

G. M. V. S.

AANTEKENINGEN.

Mechanisatie en werkloosheid.

De Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek is er wederom in geslaagd een zeer actueel vraagstuk aan de orde te stellen, dat in de op 28 October a.s. te Utrecht te houden jaarvergadering zal worden besproken, t.w. het verband tusschen

mechanisatie en werkloosheid. De vraagstelling luidt als volgt:

„Leidt het streven naar arbeidsbesparing in het huidige productieproces tot een duurzame of een tijdelijke vermeerdering van werkloosheid? Zoo ja, is het dan binnen het kader van de huidige economische orde mogelijk en wenschelijk om dit gevolg te voorkomen?”

Ter beantwoording van deze vraag zijn een drietal praeadviezen uitgebracht, onderscheidenlijk van de hand van *Prof. Dr. M. J. H. Cobbenhagen*, *Dr. Ir. Th. van der Waerden* en *C. J. P. Zaalberg*. Wij willen thans uit het eerste praeadvies het een en ander mededeelen en hopen in een der volgende nummers op de beide andere praeadviezen terug te komen. Kritiek op de geleverde beschouwingen willen wij thans achterwege laten. Het verslag van de vergadering biedt daartoe later de gelegenheid.

Prof. Cobbenhagen begint met de opmerking, dat men het voor en tegen van de arbeidsbesparing in onze productie slechts dan kan beoordeelen, wanneer men dit proces toetst aan de cultuur-doeleinden, die in de maatschappelijke orde verwezenlijkt moeten worden. Hij verdeelt zijn betoog in vijf deelen, onderscheidenlijk gewijd aan het streven naar arbeidsbesparing, het wezen daarvan, de z.g. „compensatietheorieën”, de vraag, of arbeidsbesparing tot vermeerdering van welvaart leidt, en tenslotte de mogelijkheid van maatregelen om werkloosheid uit arbeidsbesparing te voorkomen binnen het kader der huidige economische orde.

Het streven naar arbeidsbesparing wordt door Prof. C. in verband gebracht met het in steeds toenemende mate zelfstandig worden van de onderneming als economische eenheid. Vroeger, toen de onderneming gebonden was aan de leiding van een bepaald persoon of van een familie, was het streven naar zoo snel mogelijke technische verbetering veel minder krachtig dan thans. Degenen, die de leiding van een onderneming hebben, beschouwen de maatregelen welke zij treffen, in de eerste plaats uit een oogpunt van rentabiliteit. Doordat de onderneming in het economisch leven een „zelfstandige doelorganisatie” is geworden, „richten degenen, die in de onderneming de leiding hebben, hun maatregelen in eerste instantie op het ondernemingsdoel; in dat doel zien zij de „ratio” of de motiveering en de strekking hunner maatregelen”. „... de consequente en doelbewuste oriëntering op den levenseis van de onderneming als zelfstandige doelorganisatie sluit in, dat de subjectieve bedoelingen van degenen, die in de onderneming hun bron van inkomen zien, op het tweede plan geraken.” Daarbij komt, dat de zelfstandig wording der onderneming den drang stimuleert naar vergroting daarvan, waarmee gepaard is gegaan een groei van het vaste kapitaal. De concurrentie is door den technischen vooruitgang veel groter geworden, aangezien men niet meer gebonden is aan bepaalde personen en natuurgaven, doch afhankelijk is van machinale krachten, die vrijwel overal aan het werk gezet kunnen worden; nieuwe bedrijven dwingen vaak de oude tot overhaaste technische herziening van het productieproces, waardoor veelal een ongewenscht kapitaalverlies ontstaat. Het is onjuist om dit proces alleen te bezien van het standpunt der onderneming, omdat daardoor maatschappelijke momenten buiten beschouwing worden gelaten.

De schrijver komt dan tot het wezen der arbeidsbesparing. Hij meent, dat deze door vier kenmerken wordt bepaald, t.w. „uitschakeling van arbeidskrachten uit het productieproces, waar arbeidsbesparing wordt ingevoerd, vermeerdering van de productie, het ontnemen van de gelegenheid aan de ontslagen arbeiders om hun activiteit in het productieproces te ontplooiën en het doen ophouden van de gewone bron van inkomen voor deze arbeiders.” Kostenverlaging en winstvergroting zijn volgens Prof. C. wel motieven, die tot arbeidsbesparing leiden, doch vormen daarvan niet wezenskenmerken.

Vervolgens behandelt de schrijver de vraag, of de

nadeelige gevolgen, die arbeidsbesparing voor de daardoor uitgeschakelde arbeiders heeft, niet wordt gecompenseerd door het inwerkingtreden van andere factoren, waardoor de werkgelegenheid weer wordt verruimd. Dit brengt hem tot de behandeling der „compensatietheorieën”, waarvan hij er een viertal behandelt.

Volgens de meest simplistische compensatietheorie zal de uitschakeling van arbeiders door machines worden gecompenseerd door meer vraag naar arbeid in de machine-industrie. Prof. C. voert tegen dit standpunt aan, dat het toch niet dezelfde arbeiders zijn, die uit een bepaald bedrijf worden uitgestooten om elders machines te gaan maken. Eerst komen de machines, voor het vervaardigen waarvan reeds werklieden zijn aangesteld, daarna vindt de uitstooting plaats. Bovendien is de machine-industrie een kapitaalintensief bedrijf, zoodat de compensatie, indien zij al mogelijk ware, toch niet volledig zou kunnen zijn.

Volgens een tweeden variant van de compensatietheorie zullen de machines de producten goedkoper maken. Daardoor komt koopkracht vrij en deze koopkracht zal worden aangewend, hetzij om het overvloediger en goedkoper geworden goed op te nemen, hetzij om de productie van andere goederen te stimuleren, waardoor dus de werkgelegenheid intact zal blijven. Prof. C. acht dezen variant niet volstrekt onjuist, doch meent, dat de verwezenlijking van de situatie, welke de aanhangers van deze leer veronderstellen, dikwijls niet mogelijk zal zijn, aangezien zij afhankelijk is van de volgende combinatie van voorwaarden: een ruim afzetgebied, elasticiteit van de behoeften en onbelemmerde doorwerking van de prijsdaling tot bij den consument.

De derde variant der compensatietheorie ziet de opening van nieuwe werkgelegenheid gegeven via nieuwe kapitaalvorming, welk kapitaal voortspruit uit de door arbeidsbesparing vergrootte ondernemerswinsten. Ook dit zal volgens Prof. C. niet steeds opgaan. Niet altijd toch wordt de door ondernemers verkregen koopkracht voor nieuwe kapitaalvorming bestemd. Voor zoover de nieuwe koopkracht bestemd wordt voor terugbetaling van opgenomen credieten, voor het opnieuw op het oude peil brengen van de in het productieproces omgezette productiemiddelen, of voor opvang van reeds bekende of verwachte verliezen, vindt geen nieuwe kapitaalvorming plaats. Bovendien is niet de vraag naar nieuw kapitaal van het meeste belang in het huidig productieproces, doch veeleer die naar een goeden en ondernemenden leider van nieuwe productie-processen.

De vierde variant van de compensatietheorie ziet de mogelijkheid van nieuwe werkgelegenheid gegeven door loondaling als gevolg van het aanbod van arbeidskracht, dat de uitgestootenen op de arbeidsmarkt vormen. Prof. C. voert hiertegen aan, dat vooreerst de meerdere vraag naar de goedkoop geworden arbeidskrachten de loonen weder zal doen stijgen, waardoor de vraag ook weder zal ophouden. En voorts wijst hij er op, dat men in onze maatschappij de loonen niet zoo laat dalen, als voor de verwezenlijking van deze theorie noodig zou zijn.

Prof. C. concludeert dus, dat de uit arbeidsbesparing ontstane werkloosheid niet wordt gecompenseerd en een duurzaam karakter zal krijgen.

Ten aanzien van het verband tusschen arbeidsbesparing en welvaart meent de schrijver, dat dit verband bij ondernemingsgewijze productie en vrije concurrentie dubieus is en dat men, zonder de toepassing van nieuwe productiemethoden te moeten uitschakelen, dient te geraken tot een verlangzaming van het tempo, waarin zij worden doorgevoerd. Hij formuleert zijn standpunt als volgt:

„Onze conclusie kan geen andere zijn, dan dat arbeidsbesparing op haar onmiddellijke en intrinsieke gevolgen beoordeeld, geen zedelijk goed kan worden genoemd en, uit hogere normen gezien, derhalve zou moeten wor-

den afgewezen, althans in haar onbepaalde doorvoering uitsluitend onder de leiding van het streven naar de hoogste rentabiliteit in de onderneming. Daaruit volgt de wenschelijkheid van maatregelen om de onbepaalde en ongehinderde en willekeurige doorvoering te remmen en tegen te gaan, maatregelen, die het kader, waarin de arbeid besparende methoden in de maatschappij thans optreden, wijzigen en dus de oorzaak, waarom de arbeidsbesparing het tegendeel van een goed wordt, opheffen."

De schrijver komt daarmee tot de laatste vraag, die hij te beantwoorden heeft, t.w. of het, gegeven de wenschelijkheid om de doorvoering der arbeidsbesparing te remmen, ook mogelijk is zulks te doen binnen het kader van de huidige economische orde. Deze orde berust noch uitsluitend op het beginsel der zelfverantwoordelijkheid, noch uitsluitend op dat der gemeenschapsverantwoordelijkheid. Men bevindt zich in een periode van overgang, waarin naar een nieuwe synthese tusschen beide beginselen wordt gezocht.

Wil men nu de doorvoering der arbeidsbesparing remmen, zoo kan dat niet geschieden zonder aantasting van de zelfstandigheid der ondernemers. Dat beteekent op zichzelf nog niet het loslaten van het beginsel van economische zelfverantwoordelijkheid, want juist de arbeidsbesparing heeft tot gevolg, dat groote groepen van de bevolking niet meer volgens deze zelfverantwoordelijkheid kunnen leven. Juist het remmen van de arbeidsbesparing zal de zelfverantwoordelijkheid beter tot haar recht doen komen.

Op de vraag, welke maatregelen nu in concreto genomen zullen moeten worden, kan de theorie geen antwoord geven. De schrijver wijst o.m. op de mogelijkheid om het tempo van mechanisatie te doen vaststellen door bedrijfsraden met publiekrechtelijke bevoegdheden. Ook wijst hij op de mogelijkheid om den arbeidstijd te verkorten teneinde meer menschen aan het werk te houden, en om den maximum leeftijd der beroepswerkzaamheid te verlagen, teneinde aan het jongere geslacht tijdig een kans te geven. Dit eischt echter een hervorming van het onderwijs, dat er op gericht zal moeten zijn den menschen zoo veel mee te geven, dat zij voldoende geestelijke vuling voor den ouden dag hebben.

De schr. besluit zijn praeadvies met een aanhaling uit Berthold Josephy: „Den Erfolg für die wirtschaftende Menschheit bringt nicht die Befreiung von der Arbeitslast als solche, sondern die Freimachung zu anderer nützlicher Tätigkeit", en laat daarop volgen: „Zóó wordt de rationalisatie tot een culturfactor; zonder deze synthese der doeleinden is ze een ramp voor 's menschen levensgeluk."

Raming van de Europeesche bietsuikerproductie.

F. O. Licht publiceerde op 30 September zijn eerste raming der bietsuikerproductie, welke hieronder volgt:

	1933/34	1932/33	1931/32
1e Raming	tons	tons	tons
Duitschland	1.350.000	1.065.992	1.568.138
Tsjecho-Slowakije	550.000	627.569	801.921
Oostenrijk	185.000	164.899	162.550
Hongarije	120.000	103.410	125.251
Frankrijk	900.000	1.015.370	870.606
België	240.000	264.557	203.845
Nederland	270.000	243.008	174.590
Denemarken	230.000	191.770	122.000
Zweden	290.000	235.351	143.611
Polen	360.000	422.148	499.275
Italië	290.000	322.875	367.876
Spanje	310.000	283.204	427.188
Groot-Brittannië	486.000	382.853	275.358
Ander landen	356.000	262.245	240.243
Europa zonder Rusland	5.937.000	5.585.251	5.982.452

Zooals in verband met de droogte verwacht kon worden, is deze raming lager dan die van Mikusch dd. ultimo Augustus.

Van de totale vermeerdering vergeleken met de vorige opbrengst van 352.000 tons komt 284.000 tons voor rekening van Duitschland, dat zooals vroeger reeds gemeld, door de vermindering der stocks wel zijn geheelen oogst zelf zal verbruiken.

GIRO-KANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM.

	Apr. 1933		Apr. 1932	
	In miljoen	Aantal	In miljoen	Aantal
Giro's eenzijdige vermelding				
Girobetalingen aan:				
gemeentestellingen	f 55.3	39.088	f 51.3	37.129
particulieren	„ 20.1	168.917	„ 21.5	163.776
Geldomzet.				
Ontvangsten	„ 4.6	7.080	„ 4.6	7.336
Betalingen	„ 7.8	32.019	„ 8.5	34.374
Part. rekeninghouders	„ 41.5 ¹⁾	49.289 ²⁾	„ 30.1	47.237 ²⁾
Gelden voor 1 jaar vast hebben gedeponeed	„ 10.9	4.406 ²⁾	„ 9.4	4.388 ²⁾

¹⁾ Gemiddeld saldo te goed. ²⁾ Einde der maand.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 2 October 1933 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	12.10 ⁸	7.64	% 2
Berlijn *)	100 Mark	59.26	59.04	4
Parijs *)	100 Franc	9.747	9.70 ^{1/2}	2 ^{1/2}
Brussel *)	100 Belga	34.59	34.57 ^{1/2}	3 ^{1/2}
Luxemburg	100 Franc	—	6.91 ^{1/2}	
Zürich *)	100 „	48.—	48.04	2
Praag	100 Kronen	—	7.35 ^{1/2}	3 ^{1/2}
Weenen *)	100. Schilling	35.—	27.62 ^{1/2}	5
Boedapest	100 Pengö	43.51	43.—	4 ^{1/2}
Boekarest	100 Lei	1.4880	1.49	7
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	1.80	8
Belgrado	100 Dinar	4.379	3.37 ^{1/2}	7 ^{1/2}
Istanbul	Turksch £	10.93	1.17 ^{1/2}	
Athene	100 Drachme	3.23	1.40	7 ^{1/2}
Milaan	100 Lira	13.09	13.05	3 ^{1/2}
Madrid	100 Peseta	48.—	20.73 ^{1/2}	6
Lissabon	Escudo	2.68 ^{1/2}	0.076	6
Kopenhagen *)	100 Kronen	66.67	34.30	3
Oslo *)	100 „	66.67	38.50	3 ^{1/2}
Stockholm *)	100 „	66.67	39.55	3
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	66.67	34.40	
Warschau	100 Zloty	27.91	27.80	6
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	24.75	7
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	48.—	5 ^{1/2} -6
Reval (Estland)	100 Estl. Kr.	66.67	42.50	5 ^{1/2}
Helsingfors	100 Finnmark.	6.26 ^{1/2}	3.39 ^{1/2}	5
Moskou	Tjerwonets (10 Roebel)	12.80	12.80	
Danzig	100 Gulden	48.42	48.17 ^{1/2}	3.
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	2.4878	1.59	2 ^{1/2}
Montreal	Canad. \$	2.4878	1.57 ^{1/2}	
Mexico	Mex. Dollar	1.24	0.45	
Buenos Aires	Peso (papier)	1.0568 ¹	0.64	
La Paz (Bolivia) ³⁾	Boliviano	0.9080	—	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	0.8075 ²⁾	0.16	
Valparaiso	Peso (papier)	0.30	0.15	6-7
Bogota (Columbia) ³⁾	Peso	2.42	1.36	
Quito (Ecuador)	Sucre	0.49 ⁸	—	
Lima (Peru)	Sol	0.69 ⁷	0.34	
Montevideo (Urug.)	Peso	2.5725	1.17 ^{1/2}	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	0.4795	0.33	
Paramaribo	Gulden	1.—	0.9970	
San José (C. Rica)	Colon	—	—	
Guatemala	Quetzal	2.48 ^{1/2}	1.59	
Willemstad (Curag.)	Gulden	1.—	1.01	
Managua (Nicar.) ³⁾	Cordoba	2.48 ^{1/2}	—	
San Salvador ³⁾	Colon	1.2440	0.01 ^{1/2}	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	0.91	0.57 ^{1/2}	3 ^{1/2}
Batavia	Gulden I.G.	100	0.99 ^{7/8}	4 ^{1/2}
Kobe	Yen	1.24	0.46	3.65
Hongkong	Dollar	—	0.55 ^{1/2}	
Shanghai	Dollar	—	0.50 ^{1/2}	
Singapore	Straits Doll.	1.4125	0.90 ^{1/2}	
Manilla	Phil. Peso	1.24	0.81	
Teheran ⁴⁾ (Perzië)	Pahlavi	—	7.34	
Bangkok	Baht	—	0.71	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	12.10 ^{1/2}	7.64	3 ^{1/2}
Alexandrië	Egypt. £	12.42	7.83 ^{1/2}	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	12.10 ^{1/2}	6.11	
Nieuw Zeeland	£	12.10 ^{1/2}	6.13 ^{1/2}	

¹⁾ Goudpeso. ²⁾ Milreis Goud. ³⁾ Not. te A'dam. Ov. not. part. opg. ⁴⁾ Zichtkoers. ⁵⁾ Munteenheid = Rial (= een Kran).

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

Maand	Amsterdam	Arnhem	Groningen	Den Haag Volle eigendom	Haag Ert-pact	Middelburg	Rotterdam	Zwolle
1933								
Jan.	4.375	5		5.—	—	5	5.—	5
Febr.	5	5		4.84	—	5	4.79	5
Mrt.	4 $\frac{3}{4}$	5		4.50	5	5	4.96	4 $\frac{3}{4}$
April	4 $\frac{3}{4}$	5		4.88	5	4 $\frac{3}{4}$ -5	4.62	4 $\frac{3}{4}$ -5
Mei	4 $\frac{3}{4}$	5	4 $\frac{3}{4}$	5.—	5	5	4.65	—
Juni	4 $\frac{3}{4}$	5		5.—	5	5	4.50	5
Juli	4 $\frac{3}{4}$	5		4.96	5	5	4.50	5
Aug.	4.89	5		5.—	—	5	4.75	—
Sept.	4.75	5		5.—	5.09	5	4.75	—

Nadruk verboden.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

OPEN MARKT.

	1933				1932	1931	1914
	7 Oct.	2/7 Oct.	25/30 Sept.	18/23 Sept.	3/8 Oct.	5/10 Oct.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	3/8-1/2	3/8-1/2	7/16-9/16	9/16-3/4	1/4-1/2	29/16-3/4	3/8-3/16
Londen Daggeld.	1/2-1	1/2-1	1/4-1	1/4-1	1/2-1	3-5	13/4-2
Berlijn Daggeld.	43/8-5 1/2	43/8-6 1/2	4 1/4-6 1/2	4 1/4-5 1/2	4 3/8-6	8 1/2-11	—
New York Daggeld.)	3/4	3/4	1/2	1/2	2-1/4	1 1/2-2 1/4	1 3/4-2 1/4

1) Koers van 6 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
3 Oct. 1933	1.58 1/2	7.61 1/2	59.02 1/2	9.70 3/4	34.58 1/2	99 7/8
4 " 1933	1.60 1/2	7.64 1/2	59.04	9.70 3/4	34.58	99 7/8
5 " 1933	1.62 3/8	7.67	59.03 1/2	9.70 1/2	34.57	99 7/8
6 " 1933	1.61	7.64 1/2	59.01	9.70 1/2	34.56	100
7 " 1933	1.63 1/2	7.69	59.02	9.70 3/4	34.53	100
9 " 1933	1.63 3/4	7.66 1/2	59.04	9.70 3/4	34.56	100
Laagste d.w.)	1.58	7.59 1/2	58.95	9.70	34.50	99 1/2
Hoogste d.w.)	1.66	7.74	59.07 1/2	9.71 1/4	34.60	100 1/8
Muntpariteit	2.4878	12.1070	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
3 Oct. 1933	48.06	—	7.36	1.49	13.01 1/2	20.75
4 " 1933	48.05	—	7.36	1.49	13.02	20.74
5 " 1933	48.05	—	7.36	1.49	13.02	20.73
6 " 1933	48.05	—	7.36	1.49	13.02	20.72 1/2
7 " 1933	48.06 1/2	—	7.36	1.49	—	—
9 " 1933	48.06 1/2	—	7.36	1.49	13.02	20.73
Laagste d.w.)	48.—	—	7.32 1/2	1.45	12.97 1/2	20.60
Hoogste d.w.)	48.10	28.—	7.40	1.55	13.07 1/2	20.85
Muntpariteit	48.12 1/2	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
3 Oct. 1933	4,78 1/2	6,08	36,95	62,62
4 " 1933	4,76 1/2	6,04	36,90	62,50
5 " 1933	4,75 1/2	6,05 1/2	36,85	62,38
6 " 1933	4,73 1/2	6,—	36,50	61,80
7 " 1933	4,69 1/2	5,92	36,—	61,—
9 " 1933	4,69	5,94	36,18	61,18
10 Oct. 1932	3,45 7/10	3,92 3/4	23,77 1/2	40,25
Muntpariteit ..	4,86	3,90 3/8	23,81 1/4	40 3/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	23 Sept. 1933	30 Sept. 1933	2/7 Oct. 1933 Laagste	7 Oct. 1933 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/8	97 1/8
Athene	Dr. p. £	565	565	505	585
Bangkok....	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ..	Pen. p. £	18	18	17	19
Buenos Aires	d. p. \$	45	45	44 3/4	45 3/4
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/63 3/64	1/63 3/64	1/63 3/32	1/63 3/32
Constantin ..	Piast. p. £	650	648	635	642
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/5 1/10	1/5 1/10	1/4 7/8	1/5 1/2
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/32	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16
Lissabon	Escu. p. £	102 1/2	102 3/4	101	103 1/2
Mexico	\$ per £	17 1/2	17	16 1/2	17 1/2
Montevideo ..	d. per £	37	37	36 1/2	37 1/2
Montreal ..	\$ per £	4.89 1/2	4.84 3/4	4.77	4.88 1/2
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	4 3/8	4 3/8	4 1/4	4 3/8
Shanghai ..	Sh. p. tael	1/3 3/8	1/3 1/4	1/3 1/8	1/3 1/4
Singapore ..	id. p. \$	2/4 1/32	2/4 3/32	2/4	2/4 1/16
Valparaiso 1)	\$ per £	—	—	—	—
Warschau ..	Zl. p. £	27 3/8	27 1/4	27	27 3/8

1) 90 dg.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

	Londen 1)	N.York 2)		Londen
3 Oct. 1933..	18 3/16	39 3/4	3 Oct. 1933....	134/8
4 " 1933..	18 5/16	39 7/8	4 " 1933....	134 1/2
5 " 1933..	18 3/2	39 3/8	5 " 1933....	133,8 1/2
6 " 1933..	18 1/2	39 5/8	6 " 1933....	133/11
7 " 1933..	18 7/16	39	7 " 1933....	133/4
9 " 1933..	18 1/2	38 3/4	9 " 1933....	133/1
10 Oct. 1932..	17 3/4	27 3/4	10 Oct. 1932....	119/7
27 Juli 1914..	24 1/16	59	27 Juli 1914....	84/10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS

Vorderingen.	30 Sept. 1933	7 Oct. 1933
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank.....	f 16.383.508,98	f 19.860.787,54
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	" 185.435,72	" 464.568,54
Voorschotten op ultimo Aug. 1933 aan de gem. verst. op v. haar d. de Rijksadm. te heffen gem. ink. bel. en op. op de Rijksink. bel.	" 1.571.699,19	" 1.571.699,19
Voorschotten op ultimo Aug. 1933 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. ender gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-indië.....	" 201.327.994,31	" 206.513.115,68
Id. aan Suriname.....	" 12.643.064,60	" 12.641.193,—
Id. aan Curaçao.....	" 5.460.707,67	" 5.473.670,27
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl. Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen	" 101.778.573,76	" 102.780.706,12
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)....	" 32.065.223,73	" 36.423.408,25
Verstr. t. laste der Rijksbegr. kasgeleeningen aan gemeenten (saldo)....	" 8.988.110,99	" 9.330.708,06
Verplichtingen.	" 45.001.547,34	" 45.001.547,34
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop.....	f 335.447.000,—	f 333.556.000,—
Schatkistpromessen in omloop.....	" 187.880.000,—	" 191.200.000,—
Zilverbons in omloop.....	" 1.447.592,50	" 1.441.383,50
Schuld op ultimo Aug. 1933 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de verm. bel.	" 3.920.781,53	" 3.920.781,53
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	" 9.411.156,76	" 12.948.381,77
Id. aan het Staatsbedrijf d. P., T. en T. 1)	" 94.234.788,88	" 105.373.460,75
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)....	" 45.672,57	" 10.300,70
Id. aan diverse instellingen 1)	" 105.857.177,34	" 108.910.265,26

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen:	30 Sept. 1933	7 Oct. 1933
Saldo Javasche Bank.....	—	—
Verplichtingen:	—	—
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	f 201.328.000,—	f 206.513.000,—
Schatkistpromessen	" 1.000.000,—	" 1.000.000,—
Schatkistbiljetten	" 19.700.000,—	" 20.365.000,—
Muntbiljetten in omloop	" 1.399.000,—	" 1.400.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 9.066.000,—	" 9.238.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 659.000,—	" 775.000,—
Voorschot van de Javasche Bank....	" 1.094.000,—	" 1.134.000,—

CURAÇAOSCHE BANK.

Voornameste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voorschotten aan de kolonie	Disconto's	Diverse rekeningen 1)	Diverse rekeningen 2)
1 September 1933	5.113	5.405	213	132	645	109
1 Augustus 1933	5.123	5.380	154	131	654	93
1 Juli 1933	5.119	5.352	240	133	543	87
1 Juni 1933	4.634	4.866	166	134	592	64
1 Mei 1933	4.701	4.903	154	134	568	59
1 September 1932	4.748	5.012	183	21	735	85

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 9 October 1933.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 24.017.128,70 Bijbnk. „ 553.646,09 Ag.sch. „ 4.209.022,10	f	28.779.796,89
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„	„	—
Idem eigen portef.	f 1.572.500,—	„	1.572.500,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„	„	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 100.056.966,06 ¹⁾ Bijbnk. „ 3.476.135,64 Ag.sch. „ 40.262.742,29	f	143.795.843,99
Op Effecten f 142.559.231,53 ¹⁾	„	142.559.231,53
Op Goederen en Spec.	„ 1.236.562,46	„	1.236.562,46
Voorschotten a. h. Rijk	„	—
Munt, Goud f 113.859.295,—	„	113.859.295,—
Muntmat., Goud	„ 759.433.304,78	„	759.433.304,78
	f 873.292.599,78	„	873.292.599,78
Munt, Zilver, enz.	„ 25.336.633,44	„	25.336.633,44
Muntmat., Zilver	„	„	—
Belegging 1/2 kapitaal, reserves en pensioenfonds	„	898.629.233,22 ¹⁾
Gebouwen en Meub. der Bank	„	21.511.956,83
Diverse rekeningen	„	5.000.000,—
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„	10.127.840,13
	„	18.331.195,17
	f 1.127.748.366,23	„	1.127.748.366,23
Passiva.			
Kapitaal f 20.000.000,—	„	20.000.000,—
Reservefonds	„	3.749.272,82
Bijzondere reserve	„	5.000.000,—
Pensioenfonds	„	8.768.475,98
Bankbiljetten in omloop	„	917.209.115,—
Bankassignatiën in omloop	„	58.325,33
Rek.-Cour. Het Rijk	f 20.138.443,45	„	20.138.443,45
-saldo's: Anderen	„ 151.044.455,20	„	151.044.455,20
Diverse rekeningen	„	171.182.898,65
	„	1.780.278,45
	f 1.127.748.366,23	„	1.127.748.366,23
Beschikbaar metaalsaldo f 463.768.308,26	„	463.768.308,26
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„	1.159.420.771,—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 76.424.425,—
²⁾ Waarvan in het buitenland „ 5.020.302,58

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaalsaldo	Dekking pers.
	Munt	Muntmat.				
9 Oct. '33	113859	759.433	917.209	171.241	463.768	82
2 „ '33	113859	755.879	939.068	149.855	459.965	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
9 Oct. 1933	28.780	—	143.796	1.573	10.128
2 „ 1933	29.053	—	146.329	1.573	11.660
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaalsaldo
7 Oct. '33 ²⁾	136.640	—	193.090	20.890	51.048
30 Spt. '33 ²⁾	137.070	—	191.200	22.610	51.546
9 Spt. 1933	99.926	40.173	198.421	27.419	49.763
2 „ 1933	99.925	40.797	194.376	29.685	51.097
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Disconto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dekking-percentage
7 Oct. '33 ²⁾	280	76.360	13.310	64	64
30 Spt. '33 ²⁾	280	76.450	12.500	64	64
9 Spt. 1933	652	9.505	61.462	14.382	62
2 „ 1933	525	9.468	60.473	14.298	63
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

12 October 1933.

De tarwe-markt was ook in de afgelopen week bij voortdurend overwegend flauw. In Noord-Amerika blijven voorstanders van inflatie langs verschillende wegen en van stabilisatie elkaar bestrijden en men wacht op het woord van den president, die moet aangeven, welke maatregelen zullen worden genomen om de prijzen van granen te verhoogen. Geruchten omtrent deze maatregelen beïnvloeden de stemming aan de termijnmarkt te Chicago, welke omstreeks het midden der week zeer flauw was. De koersen daalden scherp en konden zich slechts gedeeltelijk weder herstellen. Het slot te Chicago was 3 1/2 dollarcenten per 60 lbs. lager dan een week geleden. Het gemiddelde der particuliere oogstramingen voor zomertarwe bedroeg op 1 October 154 miljoen bushels tegen 151 miljoen op 1 September en de laatste officiële raming van 166 miljoen bushels. Naar men zegt, is men bezig den uitvoer te organiseeren van 35 miljoen bushels van de Westkust van Noord-Amerika naar het Verre Oosten met behulp van een uitvoerpremie. Ook aan de termijnmarkt te Winnipeg was de stemming weinig opgewekt en op verscheidene dagen traden prijsverlagingen in. Het slot te Winnipeg was op 7 Oct. 1 dollarcent lager dan een week geleden. Particuliere oogstramingen zijn voor Canada eenigszins verhoogd en bedragen nu gemiddeld 262 mill. bushels tegen 258 mill. op 1 Sept. en de laatste officiële raming van 264 mill. bushels. Russische tarwe werd niet dringend aangeboden, wat wellicht in verband staat met de Russische verschepingen naar het Verre Oosten. De verschepingen van Argentijnsche tarwe zijn den laatsten tijd verminderd en afladers zijn niet dringend aan de markt. De prijzen aan de termijnmarkten daalden tegen het einde der week, het slot te Buenos Aires was 21 centavos per 100 KG. lager, te Rosario 20 centavos lager dan een week geleden. De vooruitzichten van den nieuwen tarwe-oogst blijven nu gunstig, dank zij voldoende regen. Het sprinkhanengevaar blijft echter dreigen. Ook in Australië zijn de vooruitzichten gunstig, doch meer regen is er gewenscht. Het laatste rapport van het Int. Landbouwinstituut verhoogt opnieuw de schatting van de opbrengst in Europa, welke volgens de laatste gegevens 21 miljoen quarters grooter moet zijn dan in het vorige jaar. Met Rusland is daarbij geen rekening gehouden wegens het ontbreken van betrouwbare gegevens. De beschikbare berichten doen echter vermoeden, dat wat Rusland betreft, de uitkomsten goed geweest zijn. Het Landbouwinstituut berekent, dat de invoerbehoefte in Europa uit Noord-Amerika, Zuid-Amerika en Australië in dit seizoen slechts 32 miljoen quarters zal bedragen tegen 54 miljoen in het vorige jaar.

De vraag naar rogge in West-Europa blijft klein en de prijzen zijn in de afgelopen week niet veranderd. Hongarije en Polen zijn de voornaamste landen, welke geregeld trachten rogge in West-Europa te verkoopen, doch de pogingen worden met weinig succes bekroond. Een nieuw afzetgebied is gevonden in Noord-Amerika. Verschillende partijen Hongaarsche rogge zijn naar Canada verkocht en nu is ook een lading naar de Ver. Staten verkocht, niettegenstaande het invoerrecht van 15 dollarcenten per 56 lbs., daar van rogge in de Ver. Staten niet zoodaals van tarwe een accijs wordt geheven.

De aanvoeren van Plata-mais waren in de afgelopen week niet groot en drukkend en het aanbod vond geregeld koopers in het binnenland. Ook voor de eerst verwachte partijen bestond goede vraag. Voor latere stoomende partijen, waarvan het aanbod ruimer is, waren de prijzen iets lager dan voor aangekomen en spoedig verwachte, en ook daarin kwamen geregeld zaken tot stand. De koersen aan de termijnmarkten in Argentinië veranderden matig. Het slot was flauwer en te Buenos Aires 17 centavos per 100 KG. lager, te Rosario 15 centavos lager dan een week geleden. Op dagen, dat Argentinië flauwer kwam, verlaagden afladers hunne prijzen eenigszins.

SUIKER.

Een lusteloze stemming heerschte gedurende de afgelopen week weer op de verschillende suikermarkten. De toestand op Cuba is troebeler dan ooit.

In Amerika legden zoovel koopers als ook verkoopters dan ook groote terughoudendheid aan den dag. Ruw-suiker werd afgedaan tot 1.55 d.c. later 1.53 d.c. c. & fr. voor Cubasuiker. De New-Yorksche termijnmarkt was aanvankelijk nogal vast op geruchten omtrent een eventuele stabilisatie van den Dollar. De daaropvolgende reactie is toe te schrijven aan een bericht, dat de minister voor den landbouw geweigerd heeft de quota-overeenkomst, waarvan in het vorige nummer van dit blad gewag

STATISTISCH OVERZICHT

Table with columns: GRANEN EN ZADEN (TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD), TUINBOUWARTIKELEN (DRUIVEN, TOMATEN, BLOEM-KOOL), VLEESCH (RUND-VLEESCH, VARKENS-VLEESCH). Rows show monthly data from 1925 to 1933.

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2. van Jan. 1931 tot...

Table with columns: MINERALEN (STEENKOLEN, PETROLEUM, BENZINE), TEXTIELGOEDEREN (KATOEN, WOL), DIVERSEN (KOE-HUIDEN, KALK-SALPETER). Rows show monthly data from 1925 to 1933.

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 6 Oct. 3) 4 Oct. 4) 5 Oct.

gemaakt werd, te onderteekenen. De ondervolgende slot-noteringen zijn 2 à 3 punten beneden het vorige slot: Oct. 1.38, Dec. 1.43, Jan. 1.42 en Mrt. 1.47, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 3.53 bedroeg.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 32.000 tons, de versmeltingen 48.000 tons tegen 58.000 tons verleden jaar en de voorraad 237.000 tons tegen 199.100 tons.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

	1933	1932	1931
	tons	tons	tons
Productie (Raming)	1.994.528	2.602.864	3.122.186
Ontvangsten	6.426	12.515	34.845
Totaal sedert 1/1	974.590	1.476.968	1.866.463
Verscheppingen	21.411	39.979	69.936
Voorraad	619.138	805.507	1.091.875

In Engeland was de markt deze week zeer rustig met een vasten onderton. In ruwsuiker ging zoo goed als niets om, terwijl ook op de Londensche termijnmarkt niet veel zaken gedaan werden. De noteringen konden echter gaandeweg iets aantrekken.

De N.I.V.A.S. verkocht op Java ca. 24.000 tons Superior en ca. 11.000 tons bruine suiker.

Van de 116 fabrieken hebben 71 fabrieken de campagne beëindigd. Het gemiddelde rendement bedraagt 6 quintaal per H.A. meer dan verleden jaar.

Na een flauw begin herstelde zich de markt hier te lande en konden de noteringen op de Amsterdamsche termijnmarkt iets verbeteren. Het slot luidde als volgt: Dec. f 4¼, Mrt. f 5.— en Mei f 5½.

KOFFIE.

In de afgelopen week bleef de markt in lustelooze stemming verkeren. De kost- en vrachtaanbiedingen van Brazilië waren 10 à 15 dollarcenten lager, doch door de stijging van den dollarkoers komen deze, in Nederlandsch geld omgerekend, een fractie hooger uit dan een week geleden.

Uit de heden bekend gemaakte weekstatistiek van Brazilië is gebleken, dat in de vorige week van Santos naar Europa slechts verscheept zijn 35.000 balen tegen 199.000 balen in de week daarvoor en naar de Vereenigde Staten 15.000 balen tegen 210.000 balen. Verscheept werden van Rio naar Europa 34.000 balen tegen 53.000 balen en naar de Vereenigde Staten 15.000 balen tegen 41.000 balen. Als verkocht door Santos worden opgegeven naar Europa 46.000 balen tegen 141.000 balen en naar de Vereenigde Staten 29.000 balen tegen 176.000 balen.

Volgens opgave werd de vorige week niets vernietigd: De geheele hoeveelheid, welke vanaf het begin in 1931 tot 30 September 1933 vernietigd is, bedraagt volgens officieele opgave van den Nationalen Koffieraad:

6.948.000 balen te Santos
1.530.000 " " Rio de Janeiro
633.000 " " Victoria
13.500.000 " in Sao Paulo
496.000 " op verschillende andere plaatsen

tezamen 23.107.000 balen.

De uitklaringen van Nederlandsch-Indië in de maand Augustus hebben bedragen: naar Nederland 33.016 picols, naar de Vereenigde Staten 1.900 pic., naar Scandinavië 16.442 pic., naar Frankrijk 28.905 pic., naar overig Europa 30.110 pic., totaal 110.373 pic. tegen 223.462 pic. in Augustus 1932. Van 1 Januari tot 31 Augustus bedroegen de uitklaringen dit jaar 570.704 pic. tegen 935.461 pic. verleden jaar.

De kost- en vrachtaanbiedingen van Brazilië zijn op het oogenblik, onder aftrek van het op ca. 15 dollarcenten geschatte voordeel van de bijlevering der bekende bonus van 10 %, voor gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verschepping ongeveer \$ 9.40 à 9.85 per cwt. en voor dito Prime ongeveer \$ 9.55 à 10.05, terwijl zij voor

Rio type New-York 7 met beschrijving, prompte verschepping, bedragen \$ 8.10 à 8.20. Bij den dollarkoers van heden staan deze aanbiedingen gelijk met onderstaande prijzen in gouddollars:

Santos Superior	— \$ 6.20 à 6.50
" Prime	— " 6.30 à 6.65
Rio 7	— " 5.45 à 5.50

wat, in vergelijking met een week geleden, 0.05 à 0.15 gouddollar per cwt. hooger is.

De prijzen in de eerste hand in Nederlandsch-Indië zijn onveranderd à ½ ct. lager dan een week geleden. Zij zijn thans aan te nemen op:

Palembang Robusta, October-verschepping, 11 ct.; Benkoelen Robusta, October-verschepping, 11¼ ct.; Mandheling Robusta, October-verschepping, 12 ct.; W.I.B. f.a.q. Robusta, October-verschepping, 14½ ct., alles per ½ K.G., cif, uitgeleverd gewicht, netto contant.

Aan de Rotterdamsche termijnmarkt liepen de noteringen nog ½ à ¼ ct. terug en deze zijn thans voor October 10½, December 10¼, Maart 10⅞, Mei 10⅞ en September 10⅞ per ½ K.G.

De officieele loco-noteringen bleven alhier ongewijzigd 19 ct. per ½ K.G. voor Superior Santos en 18½ ct. voor Robusta.

De slotnoteringen te New-York waren:

	Gemengd contract			Santos contract		
	(basis Rio No. 7)			(basis Santos No. 4)		
	Dec.	Mrt.	Mei	Dec.	Mrt.	Mei
9 October	\$ 5.85	5.95	6.—	6.13	8.17	8.29
2 October	5.96	6.05	6.13	6.25	8.37	8.47
25 September	6.12	6.22	6.31	—	8.49	8.63
18 September	6.22	6.35	6.45	—	8.71	8.82

De dezer dagen verschenen Statistiek van de Firma G. Duuring & Zoon te Rotterdam geeft aan, dat in September de aanvoer geweest is als volgt (in balen):

	1933	1932	1931
in Europa	818.000	627.000	936.000
" Ver. Staten van Amerika	936.000	750.000	738.000
Totaal....	1.754.000	1.377.000	1.674.000

De Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen gedurende de eerste negen maanden van het jaar bedroegen 17.204.000 balen tegen 15.977.000 balen in 1932 en 19.582.000 balen in 1931.

De Afleveringen in September waren (in balen):

	1933	1932	1931
in Europa	807.000	885.000	948.000
" Ver. Staten van Amerika	1.029.000	883.000	775.000
Totaal....	1.836.000	1.768.000	1.723.000

De Afleveringen in Europa en in Amerika tezamen gedurende de eerste negen maanden van het jaar waren 16.633.000 balen tegen 16.701.000 balen in 1932 en 18.102.000 balen in 1931.

Vanaf 1 Juli tot 30 September waren de Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen 5.536.000 balen tegen 3.748.000 balen in 1932 en 5.422.000 balen in 1931, terwijl de Afleveringen bedroegen 5.316.000 balen tegen 4.963.000 balen in 1932 en 5.234.000 balen in 1931.

De zichtbare voorraad was op 1 October in Europa 2.155.000 balen tegen 2.144.000 balen op 1 September. In Amerika bedroeg hij 1.151.000 balen tegen 1.244.000 balen op 1 September. In Europa en in Amerika tezamen was de voorraad dus op 1 October 3.306.000 balen tegen 3.388.000 balen op 1 September. Hij bedroeg op 1 October 1933 — 3.330.000 balen en op 1 Oct. 1931 — 3.999.000 balen.

De zichtbare wereldvoorraad was op 1 October 7.109.000 balen tegen 6.891.000 balen op 1 September en 5.677.000 balen verleden jaar (in deze cijfers zijn niet begrepen de voorraden in het binnenland van Brazilië, waarvan de cijfers van 1 October nog niet bekend zijn, doch die op 1 September bedroegen 13.349.000 balen en op 1 October 1932 ca. 22.500.000 balen). Rotterdam, 9 October 1933.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	1/10 Oct. 1933	Sedert 1 Jan. 1933	Overeenk. tijdvak 1932	1/10 Oct. 1933	Sedert 1 Jan. 1933	Overeenk. tijdvak 1932	1933	1932
Tarwe	34.929	1.153.333	1.087.299	—	21.611	7.800	1.174.944	1.095.099
Rogge	8.738	306.060	392.231	—	6.369	1.993	312.429	394.224
Boekweit	1.750	18.240	18.886	—	25	52	18.265	18.938
Mais	20.356	830.632	1.036.289	19.465	162.445	271.226	993.077	1.307.515
Gerst	11.848	320.164	351.085	5.915	32.058	24.873	352.222	375.958
Haver	935	108.296	145.481	502	3.808	3.241	112.104	148.722
Lijnzaad	338	162.571	224.724	7.428	197.402	312.902	359.973	537.626
Lijnkoek	6.025	93.729	75.468	—	200	50	93.929	75.518
Tarwemeel	280	14.050	19.548	—	5.271	10.425	19.321	29.973
Andere meelsoorten	2.791	41.587	34.226	—	7.797	10.501	49.384	44.727

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM

Maandstaat op 30 September 1933

DEBET

Aandeelhouders nog te storten 90 pCt. op aandelen B. waarvoor waarborg gedeponeed	f	409.500,—
Deelnemingen in diverse ondernemingen	"	2.577.016,70
Effecten van Aandeelhouders ten eigen gebruike	"	24.577.800,—
Kassa en de Nederlandsche Bank	"	16.058.677,90
Wissels en Coupons	"	24.233.267,25
Nederl. Schatkistbiljetten en -Promessen	"	48.354.013,88
Daggeldleeningen	"	500.000,—
Bankiers in Binnen- en Buitenland	"	12.964.638,52
Eigen Effecten en Syndicaten	"	7.580.635,49
Effecten van het Zieken- en Pensioenfonds	"	2.927.940,18
Prolongatiën gegeven	"	9.895.915,—
Debiteuren	f	126.838.628,06
af: loopende Promessen	"	14.232.000,—
		<hr/>
	"	112.606.628,06
Gebouwen	"	8.000.000,—
		<hr/>
Totaal.....	f	270.686.032,98

CREDIT

Kapitaal	f	40.000.000,—
Reservefonds	"	15.000.000,—
Aandeelhouders voor gedeponeede Effecten als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B	f	409.500,—
in Leen-Depot	"	24.168.300,—
		<hr/>
	"	24.577.800,—
Zieken- en Pensioenfonds	"	6.427.179,85
Deposito's	"	62.682.653,71
Saldo te ontvangen en te leveren Effecten	"	755.036,64
Crediteuren	f	107.055.385,48
" in vreemde valuta	"	10.878.548,31
		<hr/>
	"	117.933.933,79
Te betalen Wissels	"	1.264.507,84
Geaccepteerd door derden	"	300.295,97
Diverse Rekeningen	"	1.744.625,18
		<hr/>
Totaal.....	f	270.686.032,98

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

4 pCt. Tweede Nederlandsche Staatsleening 1933

uitgegeven krachtens de Leeningwet 1933 (Staatsblad No. 124)

groot nominaal f 200.000.000.-

waarvan reeds is geplaatst f 30.000.000.—, terwijl bovendien de deelneming is verzekerd tot een bedrag van f 73.000.000.—.

KOERS VAN UITGIFTE 99 $\frac{1}{2}$ pCt.

Schuldbewijzen aan toonder groot f 1000.-, f 500.- en f 100.-

Aflosbaar à pari, bij uitloting, in ten hoogste 40 jaar, te beginnen 1 November 1934.

RENTENDE 4 pCt.

De coupons zijn betaalbaar per 1 Mei en 1 November.

De inschrijving geschiedt:

op Dinsdag 17 October 1933

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

bij:

- de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- de AMSTERDAMSCH E BANK, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- de BANK-ASSOCIATIE te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereniging 1853, N.V.
- de BANQUE DE PARIS ET DES PAYS-BAS te Amsterdam.
- de TWENTSCHE BANK, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- HELDRING & PIERSON te 's-Gravenhage.
- HOPE & Co. te Amsterdam.
- de INCASSO-BANK, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- LIPPMANN, ROSENTHAL & Co. te Amsterdam.
- R. MEES & ZONEN te Rotterdam en 's-Gravenhage.
- de NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- de NEDERLANDSCH-INDISCHE ESCOMPTO-MAATSCHAPPIJ te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- PIERSON & Co. te Amsterdam.
- de ROTTERDAMSCH E BANKVEREENIGING, N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.
- GEBR. TEIXEIRA DE MATTOS te Amsterdam.
- VERMEER & CO. te Amsterdam.

De gelegenheid tot inschrijving is eveneens opengesteld bij het Agentschap van het Ministerie van Financiën te Amsterdam.

Inschrijvingsbiljetten en prospectussen zijn bij deze kantoren kosteloos verkrijgbaar.

De STORTING van het verschuldigde wegens toegewezen schuldbewijzen moet geschieden ten kantore van inschrijving, op:

Woensdag 1 November 1933

Voor verdere bijzonderheden raadplege men het Prospectus.

De Minister van Financiën
OUD.

'S-GRAVENHAGE, 9 October 1933.

Vraagt proefnummers van

ADMINISTRATIEVE ARBEID

aan de administratie: Wijnhaven 113, Rotterdam